बोल बरवे

(रसिक प्रतिक्रिया : अनिरुद्ध कवीश्वर – भाग १)

रचना

डॉ. मंजूषा कुलकर्णी

(साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त लेखिका, कवयित्री)

मंजुभारती प्रकाशन

पुणे

बोल बरवे (रसिक प्रतिक्रिया : अनिरुद्ध कवीश्वर - भाग १)

रचना : डॉ. मंजूषा कुलकर्णी
(साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त लेखिका, कवयित्री)
साकेत / २५, जयवंत पालकर मार्ग,
पोद्दार रुग्णालयासमोर वरळी, मुंबई - ४०० ०३०.
भ्रमणध्वनी - ९०८२१६१५२४, ९८२२८३९४९१
Email : drmangushak@gmail.com

कायमस्वरूपी पत्ता : २३१, समर्थ अलंकार, फ्लॅट-२,
कवितांच्या बागेसमोर, ज्योतीनगर,
छत्रपती संभाजीनगर - ४३१ ००५.

प्रकाशक : सौ. उल्का मंगेश कुलकर्णी
मंजुभारती प्रकाशन
'अे' ५०४, महालक्ष्मी पॅलेस,
वेंकटेश शर्विल सोसायटी समोर,
सी.एन.जी. पंपासमोर, पारी कंपनी चौक,
नऱ्हे, पुणे - ४११०४१.

प्रथम आवृत्ती : चैत्र पौर्णिमा (हनुमान जयंती), शके १९४६
मंगळवार, दि. २३ एप्रिल, २०२४

अक्षर जुळवणी : सौ. अनिता विनायक भालेराव
क्रिएशन,
जयश्री, १-एन, सेक्टर ए, एन-१,
सिडको, छत्रपती संभाजीनगर - ४३१००३.
भ्रमणध्वनी - ९४२३३ ९६८८१

मुद्रक : स्टार कॉपीयर्स प्रायव्हेट लिमिटेड
कुमठेकर मार्ग, सदाशिव पेठ, पुणे ३०

ISBN : 978-81-972636-1-3

सर्वाधिकार : © लेखिकेच्या स्वाधीन

किंमत : **₹** २३०/-

सर्व रसिकवरांना
सादर समर्पण...

मनोगत

‘शब्दांच्या पल्याड असलेलं मौन’

कवी व रसिकांचे नाते मोठे दृढ व आत्मीय असते. रसिक हे कवितांचे प्रतिबिंब दाखवणारे नितळ दर्पण असतात. माझ्या कवितांना अनिरुद्ध कवीश्वर यांनी दिलेल्या प्रतिक्रियांची बोल बरवा व मनस्विनी ही दोन पुस्तकं प्रकाशित होत आहेत, हे माझ्यासाठी अत्यंत आनंदमयी आणि अभिमानास्पद आहे.

माझ्या कवितांमध्ये माझ्या भावना, विचार आणि अनुभव यांचा समावेश आहे. अनिरुद्ध कवीश्वर यांच्या प्रतिक्रिया माझ्यासाठी अत्यंत महत्त्वाच्या आहेत आणि त्या माझ्या कवितांना नवीन अर्थ प्रदान करतात.

माझ्या कवितांमध्ये मला माझ्या जीवनातील विविध अनुभवांचे प्रतिबिंब दिसते. माझ्या कवितांमध्ये माझ्या भावनांचा, विचारांचा आणि माझ्या अनुभवांचा समावेश आहे. अनिरुद्ध कवीश्वर यांच्या प्रतिक्रिया माझ्या कवितांना नवीन अर्थ प्रदान करतात आणि मला माझ्या कवितांच्या विविध पैलूंबद्दल विचार करण्यास प्रोत्साहित करतात.

अनिरुद्ध कवीश्वर यांना माझ्या कवितांच्या माध्यमातून व्यक्त झालेल्या माझ्या भावना आणि विचारांची जाणीव आहे.

मला अनिरुद्ध कवीश्वर यांचे आभार मानायचे आहेत, ज्यांनी माझ्या कवितांना नवीन अर्थ प्रदान केला आणि मला माझ्या कवितांच्या विविध पैलूंबद्दल विचार करण्यास प्रोत्साहित केले. त्यांच्या प्रतिक्रिया माझ्यासाठी अत्यंत महत्त्वाच्या आहेत आणि मी त्यांचे नेहमी आभारी राहीन.

मला विश्वास आहे की अनिरुद्ध कवीश्वर यांच्या प्रतिक्रियांची पुस्तके वाचकांना आवडतील आणि त्यांना माझ्या कवितांचे रसिक मनावरील अधिराज्यही समजेल.

मी लिहायला बसते तेव्हा माझ्या सभोवताली काहीच नसतं. ना गोंगाट, ना लोक, ना जगाच्या धावपळीचं चक्र. फक्त एक शांत रिकामं पान आणि माझं अंतर्मन. त्या क्षणी माझ्या मनात एक हलकी लहर उठते आणि त्या लहरीवर शब्द

स्वतःच यायला लागतात. कधी ती लहर इतकी नाजूक असते की श्वास थांबवावा लागतो आणि कधी इतकी तीव्र की ओळी थरथरतात. त्या क्षणी माझ्या लेखणीतून उमटणारा प्रत्येक शब्द म्हणजे माझ्या मनाचा श्वास असतो. कविता माझ्यासाठी भावना व्यक्त करण्याचं माध्यम नाही, तर भावनेला ओळख देण्याचं साधन आहे. मी जेव्हा पहिली कविता लिहिली, तेव्हा मी शब्दांत नव्हे; स्वतःला शोधत होते. त्या शोधाचा प्रवास आजपर्यंत चालू आहे.

काळाच्या ओघात अनेक कविता जन्मल्या, अनेक नाती जुळली, अनेक प्रतिक्रिया आल्या आणि त्या साऱ्यांनी मिळून हे माझं जगण्याचं दस्तऐवज तयार केलं. 'कविता का लिहिता?' या प्रश्नाचं उत्तर प्रत्येक वेळी बदलत गेलं. कधी वाटलं, दुःखाचं ओझं हलकं करायला लिहिते. कधी वाटलं, आनंदाला शब्द द्यायला लिहिते; पण आता जाणवतं, मी लिहिते ते जगण्यासाठी. शब्दांनी माझ्या आतलं मौन वाचायला शिकवलं. त्या मौनात माझी कविता उमलते.

कविता लिहिणं म्हणजे क्षण पकडणं. पण तो क्षण आपण पकडतो, की तोच आपल्याला पकडतो, हे सांगणं कठीण आहे. म्हणूनच मी प्रत्येक कवितेखाली तिच्या रचनेची वेळ व दिनांक नोंदवते. तो क्षण जपणं म्हणजे त्या भावनेला स्मृतीचं अस्तित्व देणं. ती वेळ म्हणजे त्या शब्दांचा जन्मप्रमाणपत्रच जणू. कधी रात्रीचे अडीच वाजलेले असतात, कधी पहाटेचा पहिला तांबडा रंग. कधी संध्याकाळी मन थकलं असतं, कधी सकाळी उमलणारं स्वप्न नवं असतं. त्या प्रत्येक वेळी माझ्या लेखणीनं जे उमटलं, ते मी वेळेसकट जपलं, कारण कविता म्हणजे क्षणाचं सजीव रूप.

माझ्या लेखनप्रवासात एक टप्पा असा आला जिथं मला जाणवलं, की माझ्या कविता फक्त माझ्या राहिलेल्या नाहीत. त्या रसिकांच्या हृदयात पोहोचल्या, आणि त्यांच्या भावनांशी मिसळल्या. मग त्यांच्या प्रतिक्रिया म्हणजे जणू त्या कवितेचं दुसरं जीवन बनल्या.

कवयित्री आणि रसिक यांच्या संवादातून एक नवीन साहित्यप्रकार जन्मला, ज्यात कविता आणि प्रतिक्रिया या दोन्ही समान सहनिर्माते ठरले.

या संकल्पनेतून माझे काव्यसंग्रह जन्मले; 'बोल बरवे', 'रसिकवरा', 'अनुबंध', 'हृदयतरंग', 'प्रतिसाद', 'मनस्विनी' आणि 'हृदयस्पर्शी'. या सातही संग्रहांमध्ये एक अद्वितीय धागा आहे, संवादाचा.

कविता बोलते, वाचक ऐकतो, आणि मग वाचकाच्या शब्दांतून ती पुन्हा बोलते. हा वर्तुळाकार प्रवास म्हणजे साहित्याचं पुनर्जन्मचक्र. कविता आणि प्रतिक्रिया. या दोन गोष्टी जणू दोन किनारे. त्यांच्या मध्ये वाहणारा प्रवाह म्हणजे भावना. मी तो प्रवाह जपायचा प्रयत्न केला आहे. माझ्या प्रत्येक कवितेत जशी माझी झलक आहे, तशीच रसिकांच्या प्रतिक्रियांत त्यांचं भावविश्व आहे. हे पुस्तक म्हणजे माझ्या मनाचा नव्हे, तर अनेक मनांचा संयुक्त प्रवास.

कविता लिहिताना मी वाचकाचा विचार करत नाही. कारण कविता लिहिताना मी 'मी' असते. पण ती वाचली गेल्यावर मी 'आपण' बनते. त्या बदलाचा क्षण अत्यंत अद्भुत असतो. कवितेला आपली ओळख मिळते तेव्हा नाही, तर ती दुसऱ्याच्या मनात घर करते तेव्हा. त्या क्षणी शब्दाचं उद्दिष्ट पूर्ण होतं.

या प्रवासात मला अनेकदा जाणवलं, कविता केवळ भावना नसते; ती ज्ञान असते. ती शिकवते, कसं जगायचं, कसं बघायचं, आणि कधी शांत राहायचं. कविता म्हणजे आत्मा आणि बुद्धी यांच्या मध्ये असलेला पूल. त्यावरून मी चालत राहते. प्रत्येक ओळ म्हणजे एक पाऊल आणि प्रत्येक पुस्तक म्हणजे एक थांबा.

'बोल बरवा' मध्ये माझ्या शब्दांचा बाल्यकाल आहे. त्या कवितांमध्ये निरागसता आहे, सहजता आहे.

'रसिकवरा' मध्ये वाचकांनी मला ओळखायला सुरुवात केली आणि मी त्यांना.

'अनुबंध' म्हणजे नात्यांच्या गुंफणीतून उमटलेली अर्थपूर्णता.

'हृदयतरंग' म्हणजे अंतर्मनाच्या लहरींवर उमटलेली सौंदर्यदृष्टी.

'प्रतिसाद' मध्ये माझ्या कवितांबरोबर रसिकांचे शब्दही बोलू लागले, तो संग्रह म्हणजे शब्दांचा संवादमंच.

'मनस्विनी', ती म्हणजे आत्मविश्वासाचा, स्त्रीत्वाच्या ओळखीचा आणि संवेदनशीलतेच्या तेजाचा उत्सव.

आणि 'हृदयस्पर्शी' म्हणजे शब्दांच्या स्पर्शातून उमललेलं नातं.

प्रत्येक संग्रहाने मला नवं काही शिकवलं, नवं काही दिलं, आणि मला अधिक 'मी' बनवलं. कविता लिहिताना मी कधी पुरस्कारांचा, प्रसिद्धीचा विचार

केला नाही. मला फक्त हवं होतं, की माझा शब्द कुणाच्या मनात हलकासा स्पर्श करून जावा. तो स्पर्श जर कुणाला जाणवला, तर तीच माझी खरी पारितोषिके आहेत.

या प्रवासात मला जाणवलं, की कविता म्हणजे एक अंतर्गत प्रार्थना. ती कुणाला उद्देशून नसते, ती फक्त अस्तित्वाशी केलेला संवाद असतो. कविता लिहिताना आपण देवाजवळ जातो, पण देव म्हणजे शब्दांचा नव्हे, तर भावनेचा प्रकाश. अनेकदा मला विचारलं गेलं, 'तुमच्या कवितेत इतकं शांततेचं सौंदर्य कसं?' मी त्यांना म्हणते, 'शांतता म्हणजे काही नसणं नव्हे; ती म्हणजे सगळं जाणूनही मौन पाळणं.' त्या मौनातूनच माझ्या कविता जन्म घेतात आणि त्या शब्दांतून पुन्हा मौनाकडे परत जातात.

मी या सर्व संग्रहांकडे पाहते तेव्हा असं वाटतं, की या पानांमध्ये मी माझं संपूर्ण आयुष्य लिहिलं आहे. शब्दांमधून वाहणारी माझी ओळख, भावनांमधून उमटणारा काळाचा ठसा, आणि प्रतिक्रियांमधून झळकणारा वाचकाचा स्पर्श. हे सगळं मिळून या प्रवासाचं सौंदर्य घडवतं. माझ्यासाठी साहित्य म्हणजे नातं – कविता आणि रसिकांचं, मन आणि शब्दांचं, विचार आणि अनुभूतीचं. ही नातीच मला पुढे नेतात. आज या टप्प्यावर उभी राहून मी एकच म्हणू शकते, 'मी लिहित राहिले, कारण मी जगत राहिले. आणि जेव्हाही जगण्याचा थकवा आला, तेव्हा शब्दांनी मला पुन्हा उठवलं.'

हे 'मनोगत' म्हणजे माझ्या आतल्या कवयित्रीचा आत्मस्वर आहे. कविता माझ्या श्वासात आहेत आणि रसिकांचा प्रतिसाद माझ्या प्रेरणेत. हा प्रवास अजूनही सुरू आहे, कारण कविता म्हणजे शेवट नाही, ती अमर सुरुवात आहे.

मला वाटते की अनिरुद्ध कवीश्वर यांच्या प्रतिक्रियांचे पुस्तक माझ्या कवितांच्या प्रेमींसाठी एक उपहार असेल.

हा जगातील कदाचित पहिलाच प्रयोग ठरेल, ज्यातून साहित्यक्षेत्रात नवे आयाम प्रस्थापित होतील आणि पुस्तकात कवी, लेखकाबरोबर रसिकदेवतेला स्थान मिळेल.

मला रसिकवरांचे असेच प्रेम सदैव लाभत राहो हीच कामना !

डॉ. मंजूषा कुलकर्णी

प्रस्तावना

कविता म्हणजे मनाच्या नाजूक तारा छेडणारी एक स्पंदनाची लहर असते. कधी त्या लहरी शब्दरूपात उमटतात, तर कधी फक्त शांततेत विरघळतात. डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांच्या 'बोल बरवे' या कवितासंग्रहात या दोन्ही गोष्टी घडतात. शब्द आणि शांतता, ओढ आणि ओलावा, विचार आणि अनुभूती.

या संग्रहातील प्रत्येक कविता म्हणजे जणू एक मनोगत, आणि त्या मनोगताखाली उमटलेली नोंद 'दिनांक आणि वेळ' ही केवळ माहिती नाही; ती त्या कवितेचा श्वास आहे. कविता आणि काळ यांचा संगम. आजच्या वेगवान काळात आपण 'क्षण' हरवून बसलो आहोत; पण मंजूषा प्रत्येक कवितेसोबत तो क्षण पकडतात. त्या क्षणी मनात काय उमटलं, कोणत्या वेळी ती भावना शब्दरूपात आली. याची वेळ, दिनांक त्या कविता लिहिताना नोंदवतात. कवयित्री म्हणून हे त्यांच्या संवेदनशीलतेचं आणि सजगतेचं प्रतीक आहे. कारण कविता म्हणजे फक्त विचार नाही; ती क्षणाचं छायाचित्र असते आणि प्रत्येक कवितेच्या खाली दिलेली वेळ म्हणजे त्या कवितेचा 'जन्मशब्द'.

ही परंपरा मराठी कवितेत नव्हे तर जगातही कोणी पाळलेली नाही आणि म्हणूनच 'बोल बरवे' हा केवळ एक 'बोल बरवे' कवितासंग्रह नसून जगात पहिला सजीव काव्य-दस्तावेज ठरतो.

कविता आणि रसिक यांचा संवाद. मंजूषा यांच्या कवितांचा दुसरा मोठा आश्चर्यकारक पैलू म्हणजे, त्या केवळ लिहित नाहीत; त्या ऐकतातही ! प्रत्येक कवितेनंतर वाचकांनी दिलेल्या प्रतिक्रिया, भावस्पर्शी उद्गार, कधी कौतुक, कधी अंतर्मुखता, कधी प्रश्न. हे सर्व त्या कवितेबरोबरच नोंदवलेले आहेत. यामुळे 'बोल बरवे' हा संग्रह एक संवादमंच बनतो. कवी बोलतो, रसिक प्रत्युत्तर देतो, आणि दोघांचं मिळून एक सुंदर सर्जन होतं. हा संवाद म्हणजे काव्याचा जीवंत पुरावा. कविता फक्त लिहिली जात नाही; ती जगली जाते.

'बोल बरवे' नावातील भावार्थ

'बोल बरवे' या नावातच एक लाघवी नाद आहे. जणू कुणीतरी म्हणतंय, 'अरे, बोल ना... मन मोकळं कर!' या कवितांमध्ये शब्द बोलतात, पण ते तक्रारीच्या स्वरात नाहीत; ते जीवनाच्या गाण्यातील ओळी आहेत. गोड, कधी हळव्या, कधी तत्त्वचिंतनशील. प्रत्येक कविता म्हणजे जणू मनाच्या ओंजळीतून निसटलेली एक थेंब भावना. ती भावना मंजूषा टिपतात. अगदी जशी एखाद्या संगीतकाराला प्रत्येक स्वराचा क्षण ठाऊक असतो, तशीच त्यांना शब्दांच्या वेळेची जाणीव आहे.

विषय वैविध्य

या संग्रहातील कवितांमध्ये जीवनाचा संपूर्ण पट आहे. आईची माया आहे, प्रेमाची तळमळ आहे, आत्मसंवाद आहे, निसर्गाची ओढ आहे, आणि सामाजिक संवेदनाही आहेत. पण या सगळ्यातून जे उमटतं ते म्हणजे मनाच्या प्रांजळतेचा ठाव. मंजूषा यांच्या कवितेत शहाणपण नाही; आहे ते शहाणं मन. त्या जगाकडे उपदेशक म्हणून पाहत नाहीत; त्या सहभागी होतात. कधी त्या स्त्रीमनाच्या गूढ लहरींवर झेप घेतात, तर कधी साध्या दैनंदिन प्रसंगातही सौंदर्य शोधतात.

भाषाशैली आणि संवेदना

त्यांची भाषा सोपी आहे, पण तिच्यात गहिराई आहे. प्रत्येक ओळीला एक लय, एक संगीत आहे. वाक्यांच्या मध्ये थांबे आहेत. जे बोलतात. त्या थांब्यांमधूनच भावना व्यक्त होते. मंजूषा यांच्या लेखणीतून जे उमटतं, ते म्हणजे शब्दांच्या आडचं मौन. आणि ते मौनच वाचकाला स्वतःशी बोलायला लावतो.

रसिकांच्या प्रतिक्रिया, साहित्याचा नवीन अध्याय

कविता लिहिणं हे एकाकीपणाचं काम असतं; पण मंजूषा यांनी त्या एकाकीपणातही सहवास निर्माण केला. त्यांच्या कवितांवर जेव्हा रसिकांनी प्रतिक्रिया दिल्या, त्या फक्त 'टिप्पणी' नव्हत्या. त्या स्वतः एक लघुकविता बनल्या. त्या प्रतिक्रिया त्यांनी जपल्या, त्या छापल्या, आणि त्या प्रत्येक कवितेबरोबर ठेवून एक संवादी कवितासंग्रह तयार केला. अशा प्रकारचा प्रयोग आजवर जगात कोणी केलेला नाही. कारण येथे कविता संपत नाही, ती पुढे 'रसिकाच्या प्रतिक्रियेत' पुन्हा जन्म घेते. यालाच म्हणायचं 'साहित्यिक सहजीवन.'

डॉ. मंजूषा कुलकर्णी या नावामागे केवळ काव्य नाही, तर संस्कृती, अध्ययन आणि अध्यात्माचं गाठोडं आहे. संस्कृत तज्ञ म्हणून त्यांचा विचारप्रवाह तत्त्वज्ञानाशी जोडलेला आहे, तर हृदय मात्र पूर्णपणे कवितेच्या तालावर धडकतं. त्यांचं लेखन म्हणजे बुद्धी आणि भावना यांचा संगम. एकीकडे संवेदना आणि दुसरीकडे संयम. या दोन गोष्टींच्या संगतीतून निर्माण झालेला हा संग्रह, मराठी कवितेला नव्या परंपरेचा आरंभ देतो.

'बोल बरवे', एका नव्या साहित्य प्रवासाची सुरुवात. या संग्रहात एक प्रयोग आहे, पण तो प्रयोग भावनाशून्य नाही. तो प्रयोग जगण्याशी जोडलेला आहे. प्रत्येक कवितेच्या वेळेसारखाच, या कवयित्रीचा काळही आपल्या काळाशी संवाद साधतो.

'बोल बरवे' वाचताना वाटतं, आपल्याला कोणीतरी शांतपणे विचारतंय, 'तू आज स्वतःशी बोललास का?' कविता वाचून झाल्यावरही हा प्रश्न मनात राहतो. आणि कदाचित हाच या संग्रहाचा चिरंतन ठेवा आहे.

पु.ल. यांच्या भाषेत सांगायचं तर, 'बोल बरवे' हा केवळ कवितासंग्रह नाही, तो एक संवादयात्रा आहे. जिथे कवी आणि रसिक दोघे मिळून कवितेच्या अंतरंगात फेरफटका मारतात. ही कवयित्री वेळ नोंदवते, शब्द जपते, भावना जगते, आणि रसिकाला सहभागी करून घेते. हा प्रयोग केवळ तिच्या लेखनाचा नाही; तो मराठी कवितेच्या इतिहासाचा भाग बनणार आहे. कविता बोलते आणि मंजूषा ती ऐकवते. इतकंच नव्हे, ती तिचा काळही सांगते आणि म्हणूनच 'बोल बरवे' हे केवळ पुस्तक नाही, तर एका कवयित्रीच्या जिवंत क्षणांचा साक्षीदार आहे.

सौ. सुलभा सुधीर जोशी
सेवानिवृत्त प्राचार्य
सोमलवार हायस्कूल, रामदासपेठ,
खामला, नागपूर,
सध्या वास्तव्य -
स्वामी समर्थ सोसायटी, ई १८,
पाषाण, पुणे.

अनुक्रमणिका

१) जिने पाजवले घोट सुधेचे १५
२) चिंतेचा भवरा १६
३) आऽऽरसा बिल्लोरी १८
४) शेवंती गं शेवंती २०
५) हे उसासे २२
६) गोजिरवाणी गाणी २४
७) रंगभूमी २६
८) फुलांचे संमेलन २८
९) भेटी होत जाव्यात ३०
१०) सुन्न होतं मन ३२
११) कुंचला फिरला पहाटे ३४
१२) चेहरा की दर्पणातील ३६
१३) कांचन पिवळ्या उन्हात ३८
१४) तू शबरी ४०
१५) बकुळी बापुडी ४२
१६) मन माझे बोलते ४३
१७) नजरेत तुझ्या जे आहे ४४
१८) दर्पणाची काय कथा ४६
१९) हे जगणे माझे ४८
२०) कोणास हवी ही प्रसिद्धी ५०
२१) माया अवखळ ५२
२२) शुभ्र श्वेत धवल ५४
२३) नववधू भाविता ५६
२४) काळ्या कातळ पाषाणी ५८
२५) मोकळे आकाश थोडे ६०
२६) दर्पणाला कंगोरे ६२
२७) माय ही माझी मराठी ६४
२८) मी मृण्मयी श्यामला ६६
२९) मी गोड गऱ्यांची ६८
३०) अनंत अवकाशातून ७०
३१) शाल्मली ७२
३२) तू स्वप्न की ७४
३३) का गं तू नाराज ७६
३४) हे रूप पुन्हा ना सजते ७८
३५) ही समाधी आगळी ८०
३६) घे ना राधिके ८२
३७) तू वयाला वय दिलाचे ८४
३८) पाहते जळी बिंब ८६
३९) हे ओघळती अश्रू ८८
४०) रंगीबेरंगी घागरा ९०
४१) धबधब्याला विचारा ९२
४२) कुणी राजस पाठवा ९४
४३) तू मनाच्या वाटेवर ९६
४४) हात तुझा हा ९८
४५) पानाआडून ९९
४६) एखादं ध्येय वेडं १००
४७) हे जंगल गहन १०२
४८) मऊ गालिचा १०४
४९) कधी बसावे एकटेच १०६
५०) पिवळी हासरी फुले १०८
५१) वाट वनातली गुंग ११०
५२) रांगेत झाडं ११२
५३) कसे निरखून पाहू ११३
५४) ये गं ये गं मंडुकी ११४
५५) हे प्राणनाथ शंकरा ११६
५६) रूप तेजल सेजल ११८

५७) येऊ नको पाणवठ्यावर १२०
५८) वयही भाळून गेले १२२
५९) जीव तळमळे माझा १२४
६०) पारिजातक फुलांनी १२६
६१) कृतार्थ कविता १२८
६२) ऐसी सजा ही झाली १३०
६३) येतेस सांग केंव्हा १३२
६४) घेशील हात हाती १३३
६५) गंधझुला १३४

(१)
जिने पाजवले घोट सुधेचे

जिने पाजवले घोट सुधेचे
मदिरा निराळी होती
नजरेमधुनी प्याले भरुनी
ती देत सुराळी होती

मदिराक्षी सुंदर की मदिरा
कधीच कळले नाही
प्याले नयनही दोन्ही होते
अक्षय रसभर काही

चैन नसे या जीवास कोठे
त्या डोळ्यांची सवय जाहली
नयनमदिरा आठही प्रहरी
पिण्यास आदत उगाच जडली

ती दाता देणारी अखंडित
मी हो दास सदोदित पाही
वेड लागले वेद वाचले
तिच्याच नयनी काव्यही काही

रोजचेच ते असे वागणे
त्या नेत्रांचे वार देखणे
अजूनही मी त्याच स्मृतीने
झिंगाळुन डोळ्यात हरखणे

सवय लावली कधी न सुटली
साथ तिची ती कधीच तुटली
रसिक कुणी तो गेला घेऊन
समोर माझ्या सालस प्याली

साथ दिली ती उगाच का गं
रोज नशिले सागर ते गं
मी बुडालो खोल खोल अन्
सोडून मध्यावर गेलीस गं

आजही बुडतो आहे त्यातच
तूच बदलला साथी तशातच
राग तुझ्यावर करू न शकलो
अनुरागाची सरिता दिलातंच

दि.५/१/२०२०
सकाळी ८.३४ वा.

वा ! तुम्ही संवादाची भाषाच वेगळ्या उंचीवर नेता.

अनुरागाची सरिता ज्याच्या दिलांत अखंड नाद करीत खळाळत वहात असते तो कायम प्रसन्नचित्त असतो.

(२)
चिंतेचा भवरा

का सुकला चेहरा, चिंतेचा भवरा
जीव त्रासलेला
क्षुल्लक गोष्टी, जीवन कष्टी
शक्ती व्यर्थ वायाला

सोडून आशा, धरीशी निराशा
कांती जाय लयाला
एक समस्या, मोठी नसते
घे जाणून याला

नैराश्याचे मळभ, दूर कर
प्रकाश येण्याला
बंद वाटेला दिशाच नाही
उघड दार तेजाला

एक सूर्य आकाशी वसतो,
एक तुझ्या रे आत
रात्र संपता येई उदया
तेजाचा संपात

जीव शिवाचा अंश हे निश्चित
ऊर्जेचा धो धो हा प्रपात
मिटुनी नयना आत झाकशी
कळतील शक्ती तुला अमाप

शक्ती विस्मृती शाप हनुमता
जागृत करण्या जांबुवान
उभय भूमिका स्वयंभूपणे
निभाव तू रे शक्तिमान

नसशी एकटा, नच तू धाकटा
स्वयंप्रेरणा साथीला
आत्मतेजाने उजळून जाशील
अत्तर गंध ये मातीला

नैराश्या झटकून एकदा
विसरून जा तू दाट तमा
तुझ्या शक्तीचा अंत:सविता
आणील तेजा लक्ष गुणा

का जन्माला आलो आपण
अनंत शक्ती अणुरेणू
सामर्थ्य बुद्धीचे अगणित येथे
चला स्वतःला जरा जाणू

दि.६/७/१९
रात्री ९.४७ वा

वा वा ! सुंदर. तुमच्या काव्यप्रतिभेला मनोमन प्रणाम. कविता मनापासून आवडली.

सरस्वती आपल्यावर प्रसन्न आहे तिचा वरदहस्त तुम्हाला लाभला आहे. माझे आशीर्वाद ही तुमच्यासाठी कायम आहेत. माझ्या विनंतीला मान देऊन तुम्ही भावनांना शब्दरूप दिलंत त्याबद्दल धन्यवाद.

(३)
आऽऽरसा बिल्लोरी

जसे कळते जीवाला
त्याने आरसा पाहिला
सारे टप्पे नि बदल
त्याचा साक्षी हा राहिला

आरशाने शिकवले
प्रेम स्वतः वर करण्याला
हसू रडू दोन्ही असती
क्षण ओंजळी भरण्याला

खरा सोबती हा होतो
चाहूल लागते यौवना
दिसे वेगळी सुंदर मी
होत राहती भावना

माझे यौवन न्याहाळतो
मला वाटे न परका
मनी बसल्या राजसा
त्याला सांगीन बरं का

वधुरूपात पाहून
आज अबोल अजून
माझी लाडकी सोनुली
जावी सुखात भिजून

माझ्या सोबतीने ये रे
सासुराला सखा तूच
पाठीराख्या दाखव की
कुलसासुला सुनमुख

गृहप्रवेश होऊन
मुखी तेज लक्ष्मीचे
मुंडावळीत चांदणी
आभाळ उतरे नभीचे

चंद्र चांदणी भेटता
मुक्त चांदणं झेलशी
क्षण विरघळलेले
स्मृतिकोशात पेलशी

क्षण आठवून ते ते
होतो संसार देखणा
होत प्रेमाचं प्रतीक
हाती वेल्हाळ चिमणा

त्याचं अवखळ हसणं
तुझ्यासमोर बागडणं
बालपणातून यौवनी
तुझ्या सोबती वाढणं

आता येईल सोबतीन
मधुराणी या अंगणी
सुख विवाहसोहळ्यात
सुनमुखाची पर्वणी

पुन्हा तेच चक्र रंगते
कुलपरंपरा वाहण्या
कृतार्थ जीवन, उत्सुक मीही
तुला पुन्हा पुन्हा पाहण्या
तुला पुन्हा पुन्हा पाहण्या

दि.७/७/१९
सकाळी ८.०७ वा

तुम्हाला वरदान लाभलंय. भावना सुंदर शब्दांमधे व्यक्त करता येतात.

(४)
शेवंती गं शेवंती

शेवंती गं शेवंती, गोडगोजिरी शेवंती
तू फुलांची राणी होशी, असशी मधुवंती
सहाही ऋतूत बहरा येशी
भुरळ मनाला तूऽऽऽच पाडिशी

पाकळ्या किती कोणी मोजील्या
गंध विणल्या वेण्या घातल्या
तव वेण्यांची हौस साऱ्यांना
देवीला तशी महिलागणा

श्वेत मोतीया पीत रंगांची
हसतेस मधुर तू मुक्त ढंगाची
सजावट तुझी मनोरम किती
मनास मोहे तुझी श्रीमंती

तुझे हसणे, तुझे दिसणे
तुझे पाहणे, प्रियेची स्मृती
अलगद हाती येशी लाजशी
तिच्यासवे तूही टवटवीशी

मंदिरी तुझे देवाच्या गळा
हार रुळती त्या भक्तीच्या वेळा
प्रसन्न लहर ही आत्मसागरी
जीवशेवंती हरिचरणाशी

शोभा वाढते राऊळी किती
नक्षी शोभते ताजी शेवंती
टिकते कैक दिवस ती तर
न सुकणारे फुल हे लवकर

शुभप्रसंगी विवाहवेदी
शेवंती तिथे पोचते आधी
भक्ती उसळे शृंगार शोभे
प्रियेच्या केशकलापी साजे

फुलमाळ्याचे घर चालवीशी
गरीब तुझ्याने नाही उपाशी
बाजार रस्ती कडेस कोणी
उघडे विवस्त्र मूल झोपवुनी

वेण्या भराभर गुंफून तुझिया
विक्री करूनी चूल फुंकण्या
घास तयांच्या पोटी तुझ्याने
तुला बघुनि हे सोपे जगणे

जय विजय साजरे सारे
गळ्यात माळा कौतुक तुरे
नवरानवरी आणि पुढारी
सणोत्सवही होती साजरे

देव जरी मज विचारी कधी
जन्म कोणता हवा सांगशी
शेवंती होईन राऊळी जाईन
सखीच्या वेणीत प्रेमाने राहीन

आनंद देईन मुखश्रीवरी
हर्षोल्लासाच्या लाटा सागरी
गरीब पोटाची खळगी भरीन
जगणे मरणे सार्थक करीन

मी शेवंती होईन
मी शेवंती होईन

दि.०६/१०/१९
दुपारी २.३० वा.

गरीब पोटाची खळगी भरीन
जगणे मरणे सार्थक करीन

वा ! शेवंतीला तुम्ही व्यवहारिक आणि पारमार्थिक दोन्ही पातळ्यांवर नेऊन सोडलंत.

अऽऽस्सा बिल्लोरी बिल्लोरी
बिल्लोरी आऽऽरसा
चपखल जाणण्याचा स्वतःला
प्रतिबिंबांचा वारसा

(५)
हे उसासे

हे उसासे सांगती तुज
विरहिणीची रे व्यथा
बोलता ना येई काही
आतुनी व्याकुळता

आठवांनी भरून येते
आभाळ हे हृदयातले
डबडबे ही दृष्टी सारी
पदरधागे चिंबओले

सांगता ना येई कोणा
काय मजला होतसे
बघता मी शून्यात ऐशी
कंठ दाटून येतसे

प्रेम ते आपुले प्रिया रे
लपविता मज संकटे
आठवण येते तुला का
पुसती जेंव्हा धाकुटे

थोरा मोठ्यांच्या समोरी
आसवे गाळू कशी
हळवे मन ते त्यांचे आता
सांभाळीन मी रोजची

वाट तेही पाहती की
ओढ ही साऱ्या घरा
मी कशी हे प्रेम आपुले
मांडू बरं हे बाहेरा

गाढुनी घरकामी मजला
मी उसासे टाकते
रोज सजना मी तुला रे
अशीच श्वासे भेटते

दिवस ढकलून कसनुसा
रात्र गिळण्या ठाकते
झोप म्हणुनी सांगते मी
मन तरी ना ऐकते

या कुशीवर दिसशी म्हणुनी
वळणे त्या कुशीवर जरा
तू न दिसशी स्थान ऐसे
आहे का या भूवरा

येती मग येती कसे
श्वास होऊन तू जसे
म्हणून मी नच सोडता
धावती माझे उसासे

सोबती माझे उसासे
राबती माझे उसासे
तूच होशी रे उसासे
भेटती मज हे उसासे
जीव माझा रे उसासे
प्राण पाची ते उसासे
आस ऐशी रे उसासे
भेट तुझी ही रे उसासे
होती तगमग की उसासे
मन तळमळ हे उसासे
तुटणे तिळतीळ हे उसासे
जीव शिव बघ हे उसासे
मी उमा तू सांब उसासे
मी राधा तू कृष्ण उसासे
या जगण्याचे अर्थ उसासे
मी तू एकच म्हणून उसासे

नसता तू बघ असती उसासे
असताना मनी वसती उसासे
श्वासासंगे विरह उसासे
प्रियतमाची ओढ उसासे
एक अनोखे कोडे उसासे
मी जगते ना म्हणून उसासे
जाईन तेंव्हा तुझे उसासे....

त्यातून घेईन श्वास पुन्हा की
पुनर्जन्म माझा ते उसासे
मरण्याचे सार्थक हे उसासे
तुझ्या मनीचे चित्र उसासे
माझ्यावरचे प्रेम उसासे
मम कमतरता तुझे उसासे
नकोच देवा देऊ उसासे
जोडून ठेविशी दोन जिवाते
अतुल्य ऐसे प्रियतम नाते

दि.१७/१०/१९
रात्री १०.३९ वा.

श्वासांचा, उसास्यांचा, प्रेमाचा, विचारांचा, भावनांचा असा भुंगा ज्याच्या मनी लागला तो वेडा असून शहाणा, शहाणा असून वेडा...

मानवी भावभावनांच्या ऊर्मि तुम्ही नेमक्या टिपता.

(६)
गोजिरवाणी गाणी

मी गातो गाणी गोजिरवाणी
प्रसन्न प्रभातही बघ व्हावी
घेईन ताना ज्याही कंठी
लयास मरगळ मग जावी

विषय कोणता गाण्याचा हा
कशास चिंता अशी करावी
प्रसंग पाहून गाण्याला का
आळवून क्षणे उगा स्मरावी

आनंदाला हेतू हजार
कशास दुःखही घ्यावे उधार
सूर्य उगवता नवी सकाळ
नव्या रानाला नवा बहार

उगाच विरल्या उदास वेळा
मनात दळुनी कुढणे का
त्याच एकसुरी जगण्याने
नवा मार्ग सापडणे ना

एक किरण ही दिसतो जेंव्हा
आदित्याची चाहूल ना
मळभ ढगांचे कशास राहील
मंद आशेचा पवन वहा

रोज सकाळी जगण्यासाठी
एक सकाळ ही होते ना
गाण्यामधुनी सूर छेडिता
लय नवी सापडते ना

कंठामधला आवाज तेंव्हा
रियाजातुनी तासावा
सप्तसुरातून इंद्रधनुचा
रम्य देखावा भासावा

दि.०६ /११/१९
सकाळी ७.५१ वा.

अप्रतिम कविता. त्यामागचा विचारही नव्याचं, नव्यानी स्वागत करण्याचा.

आनंदाला हेतू हजार
कशास दुःखही घ्यावे उधार
सूर्य उगवता नवी सकाळ
नव्या रानाला नवा बहार

वा वा ! अगदी मनांतलं.

(७)
रंगभूमी

रंगभूमी रंगात न्हाऊनी
नवरस सारे तनी भिनऊनी
किती भावना किती भाव हे
कृतार्थ आजही त्या प्रकटवुनी

नाट्य जगावे, नाट्य हसावे
नाट्य रडावे, क्षण पकडावे
नाटक पुढती, तयारी मागे
रंगभूमीवर जुळती धागे

वसन भरजरी आयुष्याचे
विणले जाते बहु कष्टाने
क्षणाक्षणाची भावमनाची
तलम वीण साधून नाट्याने

तो नट असतो की आपण
प्रतिबिंबाचे मनदर्पण
कायिक वाचिक अभिनयाला
हळव्या मनाचे समर्पण

अंक अंक गुंफूनचि येता
अजोड काही अमूल्य काही
जगण्यासाठी रत्न देतसे
नित्यनिरंतर ही रंगभूमी

एक विचार होई सोहळे
तासांमध्ये जन्म आकळे
सारे सारे प्राण ओतुनी
जन्मा येते रूप वेगळे

हे नाट्य असे की जगणे माझे
रंगभूमी की जीवन सारे
क्षणात रसिका घेऊन जाते
नाट्य मनातील बोलून जाते

नाट्य कुणाचे रचणाऱ्याचे
की ते अभिनित करणाऱ्याचे
दिग्दर्शक, संगीतकाराचे
अथवा असंख्य राबत्या करांचे

नाटक या साऱ्या साऱ्यांचे
ज्यासाठी त्या रसिकवरांचे
त्याहून अधिक ते जिथे नांदले
प्रत्येक मनीच्या रंगभूमीचे

रंगभूमी ही बहरत असते
कालपटली ती विहरत असते
ध्येयामधुनी या साऱ्यांच्या
नित्यनवी साकारत असते

ती अजरा, ती अमरा
कालजयी प्रेक्षक नजरा
कळा सोसुनी जन्मा घालीत
नाट्य होतसे उजळ चेहरा

रंगभूमी की प्रयोगशाळा
नवजन्माचा रोज सोहळा
रंगभूमी ही ऐशी माता
नाट्यकोंब उरी जन्मे कोवळा

रंगभूमी, तू सारे काही
क्षणाक्षणाचे नाते होई
तू मी, मी तू, परागकण
मनात फुलते अत्तरबन

जगणे मरणे रंगभूमी
सवय चांगली रंगभूमी
रक्त धमणीचे रंगभूमी
आत्मतत्त्व हे रंगभूमी

श्वास गुंफणे रंगभूमी
आस गुंतणे रंगभूमी
संचिताचा न्यास देखणा
रंगभूमीपुढे स्वर्ग ठेंगणा

मी जन्माला येईन जेंव्हा
रंगभूमी वा नाट्य होण्याला
भावधुमारे लेऊन सारे
साक्षी होईन या सोन्याला

दि.०६/११/१९
सकाळी९.३७ वा.

वा ! कोणाला जग हे बंदिशाला वाटते, कोणाला जीवनगाणे वाटते, कोणाला जगण्यावर शतदा प्रेम करावे वाटते, लागा चुनरी में दाग वाटते, कोणाला जीवनांतली घडी तशीच राहू द्यावी असे वाटते.

या जगाच्या रंगभूमी वर प्रत्येकजण आपापले नाट्य साकारत असतो. फुलांच्या संगतीत तुम्ही राहिल्यानी तुमच्या नजरेत अत्तरबन उभे रहाते. तुमचं मन रसिक आहे. भ्रमरासारखे तुम्ही मधुकण गोळा करता आणि परागकण वाऱ्यावर पसरावेत तशी मधुमिश्रीत शब्दसुमने वाचकांच्या समोर उधळता. तुमच्या कवितांचं वाचन म्हणजे एक आनंददायी सोहळा असतो.

(८)
फुलांचे संमेलन

फुलांचे भरले संमेलन
एका झाडावर कोमलपण
सौंदर्याचा महापूऽऽऽर
प्रियजन माझे अतिदूऽऽऽर

आठवावे तिचे ते गाल
लज्जेने गुलाबी लाल
फुलासम नाजूक स्पर्श तिचा
मी होतो क्षणात बेहाल

डोळ्यात लाऽऽज दाटे
आज ती वेगळीच भेटे
गुलाबी गुलाब अत्तर
फेकते कटाक्ष सत्तर

कपोली घर्मबिंदू जमती
दवाचे थेंब पाकळीवरती
पुसाया थोडा नजीक जाता
बिंदुही थरथरून उठती

अधर की सडे अमृताचे
भरले तिथं घडे मधुरतेचे
टिपून घेताना स्मितहास्या
बरसणे मृदुकोमलतेचे

चेहरा तिचा की फुललेला
गुलाबी गुलाब रुळलेला
कधी ना सुकतो तो तवाना
जगण्यास गंध आऽऽला

स्पर्श ते तिचे मुलायम की
फुलांचे शरीरी गुंफण
तिच्या प्रेमात ते बेधुंद
फुलांचे तनी परिमळ मंद

आठवांनी मी कासावीस
जड जड सरती ना हे दिस
ती नाजूक शिकारी होऊन
सावज करते मज काळीज

शिका त्या साऱ्या अदा तुम्ही
माझ्या प्रियतमेच्या की
लाडकी तुमची ती होईल
तलम मऊ जगणे जी शिकवील

फुलांनो, गुलाबी होताना
तुम्हीही तिलाच पाहता ना
मधाचे सुगंध भरताना
तुम्हीही तिलाच स्मरता ना

दि.०७/११/१९
सकाळी ७.५४ वा.

वाह् वा !!

चेहरा तिचा की फुललेला
गुलाबी गुलाब रुळलेला
कधी ना सुकतो तो तवाना
जगण्यास गंध आऽऽला

स्पर्श ते तिचे मुलायम की
फुलांचे शरीरी गुंफण
तिच्या प्रेमात ते बेधुंद
फुलांचे तनी परिमळ मंद

आठवांनी मी कासावीस
जड जड सरती ना हे दिस
ती नाजूक शिकारी होऊन
सावज करते मज काळीज

थेट मनातल्या तरल भावनांचा वेध घेण्याची तुमची क्षमता कौतुकास्पद आहे.

मनकवड्या अहात. जीव जेव्हा एखाद्या सुंदर, नाजूक, गुलाबपाकळी मस्तानीवर फिदा होतो तेव्हा प्रेमवीराची काय घालमेल होते; तेही तुम्ही छान वर्णन केलंय.

(९)
भेटी होत जाव्यात

अशाच भेटी होत जाव्यात
मनाशी मनातले गुज व्हाव्यात
क्षण असतील ते थोडेसे
अंतरात चिरकाळ वसाव्यात

भेटीमधुनी उत्साहाचे
नवे वाहती सुरेख वारे
ते ते क्षण भूतकाळामधले
उभे ठाकती सारे सारे

ती व्यक्ती, ती मूर्त तिची
नजरेमध्ये अवतरते
आज ती कशी दिसते आहे
मनास तेंव्हाचे भरते

कधी न बोलल्या काही भावना
मनात रुंजी घालतील ज्या
जपून ठेवून अशा क्षणांना
भेटून त्यांना उजळू द्या

कधी कुणाची क्षमा मागुनी
हलके हलके मन होते
कधी आभाराच्या शब्दांनी
ते अधिकची श्रीयुत होते

भेटीसाठी तळमळताना
स्वजनांनी सहजी यावे
हृदयाशी हृदयास भेटवीत
हळवे नयनी पूर वहावे

अशा भेटी मग होत रहाव्या
सदोदित प्रिय व्यक्तींच्या
झुरण्यासाठी पुन्हा नव्याने
प्रेमळ वेळा सक्तीच्या

दि.०७/११/१९
सकाळी८.१९ वा.

भेटीची आस लागणे, एखाद्या व्यक्तिसाठी झुरणे, वाट पहाणे, हुरहुर लागणे, विरहकाल संपण्याची असोशी...

प्रिय व्यक्तिची भेट घडणे हेच किती भाग्याचे लक्षण. आपल्या मनातल्या प्रेमभावना व्यक्त करता येणं आणि त्याला प्रतिसाद ही मिळणं म्हणजे योग. मग तुम्ही कवितेत म्हटल्याप्रमाणे

भेटीमधुनी उत्साहाचे
नवे वाहती सुरेख वारे

परत अशा भेटी सदोदित होत रहाव्या ते ही पुन्हा नव्याने झुरण्यासाठी...

वा ! काय अचूक वर्णन भावनांचं आणि जीवनातल्या अटळ वास्तवतेचं ही.

(१०)
सुन्न होतं मन

सुन्न होतं मन कधी
कशानं नाऽऽ कळणं
रातीला झोप नाही
या त्या कुशीला वळणं

उगाच कोणी आपुलं
जातं कामासाठी दूऽऽर
दिसभर राबूनही
मनास हूरहूऽऽर

येते सय लाडक्याची
मन बेचैन उदास
अंग टाकता बिछानी
त्याचा दरवळे श्वास

किती कोंडावे मनाला
मन डिवचे तनाला
उगा झोपण्याचा सारा
जाय पसारा वायाला

डोळे मिटुनही तोच
उघडताही राजस
दूरदेशी तिथं तोही
मन त्याचं कासावीस

दिस कामात ढकलू
रात सरता सरेना
वियोगाची कळ आता
धीर जराही उरेना

आता लगोलग पाठी
प्रियतमा तुझ्यासाठी
उडुनिया यावे की काही
जादू ती घडावी

आसवे या डोळ्यातून
ओघळून वाहताती
बिलगून तुला जरा
घट्ट मारीन की मिठी

वियोगाने आसुसली
तुझी नाजूक मनुली
जरा धावत ये तूचि
तुझी सुकली राणुली

कण कण तनमन
स्वस्थ नाहीच जराही
ओढ खेचून आणील
करशील तू त्वराही

चोरपाऊलीही जरी
येशील राजा घरी
ओळखेल श्वास गती
जागी तुझ्याच स्वागती

पुन्हा नको जाऊ कधी
मला सोडून एकटी
रडू कोसळेल मला
मी तुझी साऊली धाकटी

येता कुशीमध्ये तुझ्या
जीव निवांत जाहला
धडधड वाढे परी
स्वर्ग हाती माझ्या आला

स्पर्श मात्रा लागू झाली
लज्जा रोमांची फुलली
दोन जीव एक होता
भाषा अबोल बोलली

दि.११/११/१९
रात्री १०.४३ वा.

वा ! किती छान सोज्वळ शब्दांमधे मनोगत मांडले आहे. ओढ दिसते; पण आक्रमकता नाही. हुरहुर आहे, लालसा नाही. लज्जा सांडली ती ही अबोल भाषेत. प्रेम दर्शविले ते ही शालिनतेनी.

(११)
कुंचला फिरला पहाटे

कुंचला फिरला पहाटे
चित्रकाराचा जरा
उजळुनी प्राची दिशा
रंग वसन भरजरा

मिसळुनी रंगात सारे
रंग नाचू लागले
आज तेही गात वेडे
फेर घुमूही लागले

हा आला बघ रंग केशरी
पिवळाधमक अन तांबडाही
एक गुलाबी रंग त्यातच
मिसळुनी जाय अंबरी

आकाशी रंगाने थोडे
काढले की डोके वर
मोरपिशी मग रंग बसला
सजुनिया त्याच्याच वर

पांढऱ्या मोतीया रंगा
आज शोभा चांगली
सावळ्या हरीनेही आपुली
कृष्ण प्रभा मग टांगली

जांभळ्या रंगात न्हाऊन
कुंचल्याचा फटकारा
आभाळ दालन रंगारंगी
मेघमालेवर शहारा

हात ना दिसती तयाचे
चित्रकारही गूढ हा
नानारंगी रंगलेला
सृष्टीकारही मूढ हा

रंग ते स्वर्गातले का
असती केंव्हा न्यून कीं
उतरुनी नभ अंगणी तो
निरखतो भुई सुंदरी

बंध त्याचे जोडलेले
रोज ये कृती घेऊनी
दाद देतेही धरा तो
चित्र रेखी स्व लपवुनी

गुप्त स्वतः राहुनी
कृती मांडतो आपुल्या पुढे
कार्य कारण भाव जाणून
क्षणक्षणा प्रचीती घडे

दि.१९/११/१९
सकाळी१०.५४ वा.

जांभळ्या रंगात न्हाऊन
कुंचल्याचा फटकारा
आभाळ दालन रंगारंगी
मेघमालेवर शहारा

मेघमालेवर शहारा, व्वा ! काय सुरेख कल्पना.

(१२)
चेहरा की दर्पणातील

चेहरा की दर्पणातील
मनभावनांचे बिंब हे
मी राखिले मज यौवनाला
चेहरा की तारुण्य हे

राखणी देहाची आणिक
साधना कलोपासना
पेशीपेशी प्रेरणेच्या
वाहती नित आस ना

मी दटावत राहिले
मज यौवनाला सारखे
सोडणे जागा न तू तव
मज ना होणे पारखे

मी तुला जपण्यास सारे
मांडले बघ ना पसारे
झिजवुनी वेळा या माझ्या
गीत आळविले पुकारे

कौतुकाने जग ना थकले
समवयस्क ते सारे वाकले
डोळ्यात माझ्या वसशी तू
मी तुला केले की धाकले

वय वया रे कोवळ्या तू
अजुनी माझे स्वप्न की
साथ किंचित सोडण्याला
आता नाईलाज ही

चेहऱ्यावर विणशी आता
नाजुकशा या रेघोळया
सुरकुत्या त्या अजून नाही
धार अनुभवी बोलक्या

भांडणे जे जुनेच होते
दबलेले आजवरी मनातून
तरुणपण मोठे की जाहले
जाहले सान वृद्धपण

वाटण्या केल्या बघा की
आज थोडया उभयतांनी
भाव तरुणी अल्लडाचे
काही अनुभव बांधणी

मीही हसले गाली खुदकन
अन मना समजावले
येऊ दे त्याचेही मजवर
प्रेम होते जे दाबले

वाट त्या वाढत्या वयाने
पाहिली किती पाहिली
आज थोडी या कपोली
जागा त्याला मी वाहिली

वृद्ध झालेल्या वया रे
ऐक ना माझे जरा
तुही युवा होऊन मजसवे
थोपवून ठेव ही जरा

एवढी नसू दे त्वरा
काळ की हा भोवरा
मी दिला चकवाच त्याला
तुही थोडा बावरा

थांब हं थोऽऽऽडा जरा
काळ होई हा साजरा
संधिवेळा बिलगु दे मज
मुखडा असू दे लाजरा

दि.२८/११/१९
सकाळी ६.४३ वा.

चेहराच मनीचे भाव बोलून दाखवत आहे. कविता जणू टपटप शब्दांचे मोती बाहेर पडावेत. व्वा !

(१३)
कांचन पिवळ्या उन्हात

कांचन पिवळ्या उन्हात न्हाऊन
फुले डोलली ऐशी
रंग अनोखे सुरेख तनुवर
रंगकर्मी पाहशी

पिवळ्या उन्हाना खेळवीत बघ
अंगाखांद्यावर
पक्षी गोडूला धमक पिवळा
बसला फांदीवर

ही सुंदरता पिवळ्या रंगा
सृष्टीमध्ये अवतरते
सोनपिवळा हा स्पर्श कोवळा
प्रसन्नतेचे ये भरते

रोज सकाळी सोने वितरित
करूनी सूर्य हा तेजस्वी
मीही या रंगास पांघरून
सकला भासतो ओजस्वी

या रंगाचे पडे चांदणे
भल्या पहाटे प्राचीला
चालून घ्यावे आरोग्याचे
सोने लुटुनी प्रभातीला

कांती पिवळी वधू हळदते
पितांबर नेसुनी अशी
सौभाग्याचे आरोग्याचे
दान मागते देवाशी

हळद लागते अंगाला अन
मनास सोने उलगडते
नव्या वाटेवर पिवळे पिवळे
स्वप्न सोनेरी तिज पडते

पीत सोवळे नेसून देवा
तूही पितांबरधारी
देवगुरु प्रिय रंग हा पिवळा
बृहस्पतींच्या मंदिरी

निसर्ग जन्मा घालीत राहील
वेगवेगळी रत्ने अमाप
पुष्कराज हा प्रसाद गुरूचा
पिवळ्या रंगाचाच अगाध

रंग हा पिवळा मनात बसला
जिकडे तिकडे सोने हे
या रंगातून वाट काढूनि
खंडेराय दारी जाणे हे

दि.३/१२/१९
सकाळी ८.३७ वा.

कित्ती छान. आत्ता वाचली. पिवळ्या रंगाचीही किती वैशिष्टे उलगडून सांगीतली. खूप वेगवेगळा विचार मांडता. आवडली कविता.

(१४)
तू शबरी

तो श्यामसुंदर सावळा
लावी चटका जीवाला
माझा म्हणता ना दिसे
जाणवे अंतरी जिव्हाळा

तू शबरी ना सत्ययुगाची
काय अवस्था कलियुगी
श्रीरामाला दिलेस गोड ते
बोरं चाखून प्रत्येकी

तुझ्या भक्तीचे चरम गोडपण
आंबट बोरा रुचले की
सोडून देऊन आंबटपण ते
मधुररसाने भिजले की

तू वाट पाहिली मम स्वामींची
जन्मभरीची आशा नयनी
अशी प्रतीक्षा करेल कोणी
शबरी होईल तो तो क्षणी

प्रेम भक्तिमय वृद्धा शबरी
बालक झाले हो श्रीराम
तुझी नि त्यांची कथा सुंदरी
बोरे झाली अति अभिराम

आज इथे तू दुरवस्था का
नाही भेटला स्वामी राम
कशी तू सांगत आहेस आता
कलियुगाची व्यथा भयाण

मी त्याचा गं सेवक आणिक
दास सदोदित असेच जाण
सांग काय करू सेवा तुझी मी
उपकारांची फेड निदान

काय आणि कसे सांगू तुजला
हनुमंता तू भक्त महान
मनी आस बघ होती माझ्या
युगानुयुगे मज भेटेल धाम

कलियुगाची कथा निराळी
फासे सगळे उलटे रे
पोटी पुत्र तरी अनाथ माता
कालचक्र बघ पलटे रे

त्या युगात मी होते एकटी
तरीही राम आलेच घरा
क्षणात माझा जन्म उजवुनी
चुकवून गेले दुःखफेरा

मी वाट पाहिली प्राणपणे तशी
गोळे पोटचे जणू दानव
सोडून गेले वृद्धपणी मज
कसे म्हणू मी त्यांना मानव

कुठे तो गेला राम सांग मज
तू त्याचा प्रियभक्तच ना
मातापित्यांच्या वचनासाठी
वनवासी अनुरक्तच ना

त्या वनवासे किती जणांवर
उपकारांची बरसात
शबरीही न्हाली कृपेत त्यांच्या
शेवट झाला हर्षात

आज सोडती मातपित्यांना
वनवासाच्या गर्तेत
येईल माझा राम थांबले
भक्तीबोरे मज हृदयात

आज तू आला, असा भेटला
जसा तो प्रेमळ श्रीराम
पुसुनी मजला पुन्हा तू केले
शबरीजन्म सार्थक काम

तो आणिक तू नसे वेगळा
आज सांगते मी तुजला
तुझ्या येण्याने जन्म सफल हा
त्याच्या पायी बघ जीव वाहिला

ती तेंव्हाची दास शबरी अन
आजची उदास ही म्हातारी
वाट पाहूनी थकले होते
आत्मदर्शनी ती स्वारी

प्रणाम तुजला करते बाबा
पोचेल त्याच्या चरणाशी
भक्ती तुझ्यासम करता यावी
राहीन अंतःकरणाशी

दि.५/१२/१९
रात्री १०.५३ वा.

एखाद्या व्यक्तिची व्यथा त्याच्या चेहऱ्यावरून जाणणे ही मनाच्या तरलतेची साक्ष आहे. चित्र तुमच्या समोर आलं की बोलतं होतं. आपल्या मनाचा विस्तार किती असावा हे त्या व्यक्तिची जडणघडण कशी आणि कोणत्या संस्कारात झाली हे ठरवते. ती तशी का व्हावी हे तर ईश्वराच्या हाती आहे. आपल्यावर ईश्वराचा वरदहस्त आहे.

(१५)
बकुळी बापुडी

जगावेगळ्या कळ्या तिच्या
अन् फुलून येते ती उपडी
कधी न काही कुरकूर करते
गरीब बिचारी बकुळी बापुडी

तिच्या पालथ्या फुलण्यामध्ये
जगण्याचे हे तत्त्वचि दडले
कुणी करू दे किती दुर्लक्षित
पाठ त्याकडे करूनी फुलले

रंगसावळ्या परी त्या गोजिऱ्या
पुष्प वेगळ्या बकुळफुला
हळूहळू, ना दंगा करता
उमलत नेशी मूक कळ्या

त्या अबोल तेंव्हा, अबोल राहून
जन्मभरीचा सुगन्ध भरतील
झाडाखाली बसता थोडे
जन्मालाही परिमळ देतील

उत्तम कर्म सुगंध देईल
असता नसता जगतामधुन
हळूच येथून जातानाही
हार बकुळीचा घ्यावा घालून

नाजूक हाराचे ना ओझे
तीही बिचारी सांगत जाईल
जगणे सुंदर करूया मग हे
मौन सुखाने वरचढ होईल

कशास बोला शब्द कुणाला
अर्थाचे जन मालक होतील
जो न बोलला तोही घेतील
शब्दांना ते अनर्था नेतील

म्हणुनी बकुळीसम फुलणे हे
जरा वेगळे शब्दावाचून
हाती कोणी घेईल जेंव्हा
तरीही घ्याना मौना वाचून

दि.२०/१२/१९
सकाळी ७.५४ वा.

वा !! अबोल बकुल फुलालाही वाचा दिलीत. मौनाच्या भाषेला शब्दांची जोड दिलीत.

(१६)
मन माझे बोलते

मन माझे बोलते
तुजसी अखंडित
कळेल का रे तुजला
शब्द जो प्रीतीने भिजला

तू असशी वा ऽऽऽ
नसशी रे मजजवळी
भावफुलं ही सांडून
गंधित करती ओंजळी

काय वाटते खरे सांगू का
मन कोणी वाचते
मन माझे मग मोर होऊनी
त्यावेळी नाचते

जर तू डोकावून पाहशील
तूच तू असशील भरला
नाव तुझे, गाव तुझे,
भाव तुझाच हा उरला

छोट्या छोट्या इच्छा मनीषा
तुझ्याभोवती फिरल्या
तू त्या करशील पुऱ्या साजना
मी होऊन ज्या उरल्या

विश्व न माझे कधी एकटे
तूच विश्व होताना
मी मौनातून डोलत असते
गीत तुझे गाताना

गोष्ट ही माझी प्रत्येकच तू
जेंव्हा ओळखशील ना
कळेल तुजला काही न माझे
तूच तुला बघशील ना

उगा म्हणती रे लोक फुकाचे
स्त्रीचे हृदय कठीण ते
ती तर लोण्याहून मृदुल की
केवळ प्रेम बरसणे

कळेल जर का न सांगता तुज
स्पंदन मज हृदयीचे
गहाण राहील जन्मोजन्मी
प्रेम तुझ्या पायी ते

दि.१९/१२/१९
रात्री ८.११ वा

ओतप्रोत प्रेमभावना वात्सल्यमूर्ति घडवून जाते. मनाचा मनाशी संवाद तोही एकत्वाचा. सुंदर टिपले आहेत भाव. असं वाटतं तुम्ही प्रत्यक्ष जगता ते क्षण.

(१७)
नजरेत तुझ्या जे आहे

नजरेत तुझ्या जे आहे
मंदिरालयी कोठे नाही
मजला तल्लफ डोळ्यांची
जी कुठेच भेटत नाही

तू सहज पाहतानाही
मज झिंग वेगळी चढते
मी अडकून डोळ्यांमध्ये
वाट स्वप्नातील उलगडते

तू रोखून नजरेला मज
असे एकटक पाहते ना
मी श्वासासही थांबवतो
हा देह मूर्त होते ना

त्या नजरेने घायाळ
हे अंतःकरण बिचारे
तळमळून वेडेपिसे ते
तू दिसशील केंव्हा विचारे

मी मिटतो लोचने दोन्ही
तव नेत्रसुखाचे वारे
मी विश्व पाहतो तेथे
तव दृष्टीतून मज सारे

काय नजर पडली तुझी ती
मी स्वतःच बंदी झालो
तू जा म्हटले ना तरीही
मी खेचत जवळी आलो

आता ना कोठे जाणे
मज व्यसनही नाही शराबी
तू नजरेने पाजवते
ती प्रीतशराब गुलाबी

तू मृगनयनी की मीनाक्षी
जादूची मुखावर नक्षी
दिलखेचक शरसंधान
धडधड जोराने वक्षी

हे चंद्र सूर्य तव नयनी
की तारे इश्काचे सारे
मज जीवापाड गं आहेत
तव नयन दोन हे प्यारे

मजवरी सदा तू रोखून
नजरेस अशीच पहा गं
मी शहीद होईन कितीदा
तू संजीवनी सदा गं

दि.३/१/२०२०
रात्री ११.१० वा.

तुमच्याकडे भगवंतानी दिव्य चक्षु दिले आहेत. चेहऱ्यापलिकडले मनांतले भाव तुम्ही सहज निरखता.

मी शहीद होईन कितीदा

तू संजीवनी सदा गं

इतकं नेमकं जाणणं आणि शब्दांत उतरवणं हे तुमचं वैशिष्ट्य आहे. भुरळ पाडता.

(१८)
दर्पणाची काय कथा

दर्पणाची काय कथा
कोणास ठाऊक वेड्या
नजरेतून या अशा घातल्या
रूपवतीने बेड्या

तिने पाहिले असे एकदा
कायमचे तिचेच झालो
रोज पाहते ती स्वतः ला
आरसा का न आम्ही झालो

तिच्या डोळ्यातून ओढ वाहते
ओढून घेण्यासाठी
आरपार ती घुसुनी राहते
कधी न जाण्यासाठी

असे पाहणे कधी न पाहिले
नाते दाखवणारे
पारदर्शी तो होई आरसा
मनदर्पण होता रे

त्या डोळ्यांनी प्राशन केले
अमृत सुधाकराचे
राहील कसला तमही तेथे
मोहिनी तिथे विराजे

झालो आता फिदा असा की
मारो अथवा तारो
या डोळ्यांची घडो संगती
जन्म असावे हजारो

दि.४/१/२०२०
रात्री ११.३७ वा.

त्या डोळ्यांनी प्राशन केले
अमृत सुधाकराचे
राहील कसला तमही तेथे
मोहिनी तिथे विराजे

वा ! उपमा चक्क मोहिनीची. त्या सुंद उपसुंदांची अवस्था झाली असेल मोहिनीपायी. डोळे नव्हे नजर ही तीक्ष्ण...

कोणत्याही पुरुषाला घायाळ करण्याची शक्ति राखते. उदाहरण देताना ही तुम्ही चपखल देता.

(१९)
हे जगणे माझे

हे जगणे माझे समझोत्याने
शांत चालले होते
नजर तुझ्यावर पडली अचानक
सुरेख जडले नाते

जो धोपटमार्ग मी चाललो होतो
समाधान मानून
तुला पाहिले खुलले मनही
वसंतास लेऊन

बोथट धारा उजाड बागा
आजवरी या दिलाच्या
तुझ्या आगमनी ऋतुराजाला
भावना कळल्या मनाच्या

रखरखं माझे जीवन होते
वाळवंट झालेले
पंख फुटुनिया सुरवंटाचे
फुलपाखरू बघ बे उडाले

आतून ओल्या प्रेमसरिता
ज्या होत्या आटलेल्या
आज प्रकटल्या खऱ्या भावना
मनातून वाटलेल्या

विसरून गेलो वाट जुनी ती
जन म्हणतील भटकलो मी
पर्वा नाही आता कुणाची
मज नव्याने भेटलो मी

तुझ्या सवे बघ जगणे नव्याने
तुझ्याचसाठी झुरणे
या जगतातून गेलो तरीही
तुझ्याच साठी उरणे

दि.८/०१/२०२०
सकाळी११.१० वा.

वा वा ! झकास भट्टी जमलीय.

विसरून गेलो वाट जुनी ती
जन म्हणतील भटकलो मी
पर्वा नाही आता कुणाची
मज नव्याने भेटलो मी

असे आपण स्वतः स्वतःला कितीदा नव्यानी भेटत रहातो. फक्त समजून घेता आले पाहिजे.

(२०)
कोणास हवी ही प्रसिद्धी

कोणास हवी ही प्रसिद्धी
ना तिची ओढ कोणाला
बस आपुलकीच्यांनी तरी
ओळखून घ्यावे मनाला

कधीच हितगुज नाही
ना कधीही गुजगोष्टी या
हसऱ्या मुखाच्या मागे
लपलेला कष्टी चेहरा

थोडे कधी मिसळुनी
चारचौघात हसले मी ना
हिज शौक बोलण्याचा हा
स्रीजन्मा घातक तो ना

हाव चांगुलपणाची आणिक
ही प्रसिद्धी साठी भुकेली
असे ताणे ऐकून मी ना
मनात हिरमुसलेली

कधी बसशील जवळी थोडे
ऐकून तरी घे ना माझे
मनातले ते विचार अन्
स्वप्नही तुझेच येथे

थोडाही वेळ जरी देशील
मला उलगडून मी देईन
तू ओळखणे हे मला की
किती सुखावून मज जाईल

वाचून घे मज नयनी हे
किती ग्रंथ प्रेमाचे रचले
तू रसिक होत घे ठाव
या हृदयी जे जे साचले

दि.१२/०१/२०२०
रात्री १०.३२ वा.

कधी बसशील जवळी थोडे
ऐकून तरी घे ना माझे
मनातले ते विचार अन्
स्वप्नही तुझेच येथे
थोडाही वेळ जरी देशील
मला उलगडून मी देईन
तू ओळखणे हे मला की
किती सुखावून मज जाईल

जवळच्यांनी तरी थोडा वेळ देऊन जवळ बसावे आणि मनांतलं ओळखून समजून घ्यावं एवढी माफक अपेक्षा. ते किती सुखावून जाणारं आहे हे ज्याचं त्याला बरोबर उमगतं; पण दुर्मिळ झालेली गोष्ट. खोल... आतली तगमग. थेट हृदयांत प्रवेश करतात शब्द.

(२१)
माया अवखळ

माया अवखळ आणिक चंचल
मोहक ती लाडिक मधु बाळ
चित्ताकर्षक चाळे तिचे तर
जगजेठी तिचा करतो प्रतिपाळ

ती शक्ती, भक्ती अन अनुरक्ती
डोळ्यात तिच्या भवसागर धार
ओठी फुलवते हास्य मनोरम
मुखी विलसत तेज अपरंपार

वसन देखणे, संसार रेखणे
मोहपाशी अडकवणे हे काम
मनी कुणाच्या असेल श्रीहरी
आणि मुखी त्याचे श्रीनाम

मग ती काही काही न करते
उलट मुक्तीचे रूपही धरते
तिच्या निरागस दैवी लीला
बाळकृष्णरुप सावरते

ती नजर टाकते हरीच्या मुखावर
शांत सुशांत मोहन भाव
अवखळ माया हरखून जाते
त्या पदी तिचा कायमचा लगाव

नको काम क्रोध लोभ मोह माया
राहो मनावर ईश्वरी ताबा
तोच कराला धरून आपुल्या
सांगेल त्या धामाची आभा

म्हणून जिवाने बालक व्हावे
निरागस अवखळ खेळावे
आईभोवती खुदुखुदु दुडुदुडू
मनदर्पणी त्या देवा पहावे

दि.१७/०१/२०२०
दुपारी १२.४१

माया अवखळ आणिक चंचल
मोहक ती लाडिक मधु बाळ
चित्ताकर्षक चाळे तिचे तर
जगजेठी तिचा करतो प्रतिपाळ

ती शक्ती ,भक्ती अन अनुरक्ती
डोळ्यात तिच्या भवसागर धार
ओठी फुलवते हास्य मनोरम
मुखी विलसत तेज अपरंपार

वसन देखणे,संसार रेखणे
मोहपाशी अडकवणे हे काम
मनी कुणाच्या असेल श्रीहरी
आणि मुखी त्याचे श्रीनाम

मग ती काही काही न करते
उलट मुक्तीचे रूपही धरते
तिच्या निरागस दैवी लीला
बाळकृष्णरुप सावरते

भावातीताला लडिवाळ शब्दरूपात सजवून साकार करणे केवळ तुम्हालाच जमते. अलौकिकाला लौकिकात आणणे हे भावभक्तीचे काम. सरस्वतीने मुक्त हस्ते तुमच्यावर कृपा केली आहे.

(२२)
शुभ्र श्वेत धवल

शुभ्र श्वेत धवल निर्मल
अंतरंग बाह्यरंग
उंच इतुकी ग्रीवा जरीही
विनम्र होऊन पाही तरंग

शांतसा जळावरी
हंस निर्विकार
ध्यान कसले आचरितो
बुडवीत सारे विकार

तो कधी भेटेल जेंव्हा
नम्र झुकुनी वागता
देह सुंदर असता नाही
मनास सुंदर राखता

कोण मी कोठून आलो
चिंतनाची सांगता
सोऽहम् सोऽहम् हंस बोले
संसारसागर लंघता

दि.२०/०१/२०/२०
सकाळी ८.५० वा.

कोण मी कोठून आलो
चिंतनाची सांगता
सोऽहम् सोऽहम् हंस बोले
संसारसागर लंघता

तुमच्या विचारांची दिशा आणि उंची हेच सूचित करते. अध्यात्म सहज उतरतं तुमच्या शब्दसमूहातून... खरंय.

जीव जन्माला आल्यापासून किंबहूना गर्भाशयी असल्यापासून देहधर्माची आटोकाटी सुरूच असते. जीव अंतर्मनात ईश्वराची आळवणी करीत असतो या गर्भाशयी अत्यंत ऊष्ण वातावरणात अंगाची लाही लाही होत आहे, श्वास कोंडला आहे एकदा का या त्रासातून सुटलो की केवळ तुझीच आराधना करीन. पूर्ण मुक्तिची अभिलाषा इथे जागृत होते. यातून श्वास मोकळा होताच मनांतलं मनातच रहातं आणि जीव नव्या वातावरणाशी रममाण होतो. गर्भाशयीच्या क्लेषांचे, अभिलाषेचे विस्मरण होते.

काही व्यक्ति मात्र अलग असतात त्यांना काय स्मरणांत ठेवावे आणि कशाचे विस्मरण व्हावे ही कला अवगत होते. हीच खरी ईश्वराची कृपा. आयुष्यामधे अधून मधून होणारे शारीरिक अथवा मानसिक त्रास हे स्मरणाची संधी उपलब्ध करुन देतात. स्त्रीचा जो विटाळ त्याचा आळोनी झाला कोळ, पंचमहाभूतांचा आविष्कार, मन बुद्धिचा खेळ, मायेनी जोडला अहंकार नवरसांचे दिधले पाळणे झुलावया.

हा कल्लोळ जो जाणिल तो परमहंस कलंदर सदा मुक्ति भोगी.

(२३)
नववधू भाविता

नववधू भाविता करकमलावर
स्वप्न विणले मेंदीने
मनात सजते घरसंसारी
वावरणे आनंदाने

नक्षीमधुनी सांधून रेषा
भाग्यरेख उजळती
हव्या हव्याशा सुखद क्षणांना
मनदीप मनी पाजळती

तू जरी पाहशी उघड्या नयनी
मिटताना नवजीवन
क्षणोक्षणी बघ तरळत जातो
सखा तुझा मनभावन

मेंदी सांगते आकांक्षांची
दाटी किती झाली
रंगून जातील आशा साऱ्या
ती रंगणेच घेऊन आली

किती अवधी बरं बसते हाती
खुणा सोडुनी जाते
मनास वारंवार प्रियाच्या
जवळी घेऊन जाते

नकळत त्याचे नावही येथे
गुंफून रंगा येते
वरपांगी जरी शांत तो राजस
परी नाव ते दंगा करते

अनुनय रंगेल मेंदीसम तो
संसाराची गोडी
प्रीत बहरू दे रंग चढू दे
खुलून राहील जोडी

घेत उष्णता शोषून देही
शीतलता ती देते
ताप तू सारे करशील कमीही
मेंदीसम वधुही होते

जरी विवाहोत्सुक वधू असते
करवल्यांचे करी मेंदी
सख्या आप्त ज्ञातीभगिनीही
सुखचित्रांना गोंदी

जरी हरवले क्षण संसारी
सुखास टिपण्या येते
मेंदी मनाला पुन्हा सखीच्या
नवी उभारी देते

मांडव सारा मेंदीसुवासे
दरवळून पाहतो
क्षणात हिरव्या होतील वाटा
रंगपवन वाहतो

मेंदी हातावर परी कोरते
मनात सारे प्रसंग
अशा सुरम्य क्षणास जपते
वधू ही देऊन रंग

ऐक सखे गं मेंदी सांगते
गमक रंगायाचे
कष्टपाषाणी रगडून हसता
फुलणे संसाराचे

दि.२२/०१/२०२०
सकाळी ६.०७ वा

अनुनय रंगेल मेंदीसम तो
संसाराची गोडी
प्रीत बहरू दे रंग चढू दे
खुलून राहील जोडी

घेत उष्णता शोषून देही
शीतलता ती देते
ताप तू सारे करशील कमीही
मेंदीसम वधुही होते

जरी विवाहोत्सुक वधू असते
करवल्यांचे करी मेंदी
सख्या आप्त ज्ञातीभगिनीही
सुखचित्रांना गोंदी

जरी हरवले क्षण संसारी
सुखास टिपण्या येते
मेंदी मनाला पुन्हा सखीच्या
नवी उभारी देते

खूप छान रेखल्या भावना. संसारताप अंगावर घेऊन शीतलता देण्याची किमया केवळ स्त्रीच करू शकते. स्वतः मेंदी हातावर गोंदून घेता घेता करवल्यांचे मनी ही स्वप्न तरळत असते. साध्या सरळ सुखाच्या कल्पना आता हळूहळू दूर्मिळ होत चाललेली गोष्ट. जग फार वेगाने जून्या संकल्पना मोडत नव्या रुजायच्या आधीच बदलत जात असताना जीव धास्तावतो कधी कधी.

(२४)
काळ्या कातळ पाषाणी

काळ्या कातळ पाषाणी
देव उभा चक्रपाणी
विठू रूपाने सावळा
कर कटेवर दोन्ही

आत पाषाणाच्या होता
देह देवाचा लपला
घाव सोसून टाकीचे
कसा आकाराला आला

मानवाचा देह अशम
मीपणाचा की पसारा
विवेकाच्या टाकीचे ते
घाव पडता उतारा

रूप सावळ्याचे आत
किती चकाके चकाके
आत पाहण्यास मन
शिकवता ते डोकावे

पाषाणही द्रवतोच
किती टणक कठोर
मनी मृदू अध्यात्माचा
येतो फुलून मोहोर

दगडासारखे जिणे
होते अति केविलवाणे
त्यात विठ्ठल दिसता
झाले अभंगाचे गाणे

कुठे बाहेर शोधावा
देव आतची पहावा
दूर फापटपसारा
होता लोचनी वसावा

काम क्रोध लोभ माया
गर्व अहंकार वाया
येता भक्तीचा उमाळा
भक्त मूर्तिकार व्हावा

सारे बाजूला सारून
व्हावे परब्रह्म लीन
आत घडता दर्शन
जीव शिवात तल्लीन

दि.३०/०१/२०२०
सायं. ७.२२ वा.

खूप छान रितीने व्यक्त होता तुम्ही मंजूषा मैम. खरंतर मंजूषा मैम संबोधणे फार औपचारिकता वाटते.

विठ्ठल - विटेवरी ठेला तो विठ्ठल.

ती विट कुठली ते समजून घेईल तो अध्यात्माची पायरी चढेल.

आता झाले भोगून सारे
उपभोग घेऊनही शमले
याउप्पर आशेचे जिणे
केवळ धावणे मृगजळे

आला वीट नको हे सारे
या 'विटे'वरी उभा विठ्ठल
सर्व सुखाशांतिचा आगर
जीवाचा विसावा भक्तवत्सल

(२५)
मोकळे आकाश थोडे

मोकळे आकाश थोडे
राहू दे जगण्यातुनी
रंग थोडे पसरू दे मग
अंतरीच्या कुंचल्यातुनी

मोकळ्या त्या नभी उडू दे
पाखरू मन पाखरू
सोड त्याला मोकळे तू
नकोच बळेही सावरू

एक शांत अन निवांत
गगन भेटू दे तुला
भरून येतील ढग स्मृतींचे
काळ झुलविल की झुला

मोकळ्या आभाळी गर्दी
वेचलेल्या क्षणफुलांची
भुर्र्र्र्र्र्रकन उडतील बगळे
रांग करूनी आठवांची

मन आभाळी पोचले की
आभाळ मनीही दाटते
एकट्या निळ्याशार रंगी
इंद्रधनूही उमटते

मोकळे आकाश तेथे
मोकळेही श्वास की
मी धरेवर, नभ मनाशी
मन रुळे क्षितिजावरी

दि.७/०२/२०२०
सकाळी १०.४८ वा.

कवी किती सुंदर कल्पना करू शकतात याचं उत्कृष्ट उदाहरण आहात तुम्ही. तुमच्या मनाचा गाभारा शांत, प्रसन्न आणि उत्साहानी भरलेला, भारलेला आहे. स्वतःबरोबर इतरांनाही अगदी सहजपणे आनंदाच्या प्रवास घडवता.

मोकळ्या आभाळी गर्दी
वेचलेल्या क्षणफुलांची
भुर्ररर्ररर्रकन उडतील बगळे
रांग करूनी आठवांची

काय म्हणावं याला मनातल्या मनांत उठणाऱ्या तरंगांना तुम्ही अचूक धरता, त्यांना शब्दरुप देता अन् सहज मुक्त करता.

मन आभाळी पोचले की
आभाळ मनीही दाटते
एकट्या निळ्याशार रंगी
इंद्रधनूही उमटते

असं होतं नं ! मन उघडे ठेवले की आकाशाएवढे मोठे होते आणि मग इंद्रधनुष्य ही स्वत:हून खुलते.

मोकळे आकाश तेथे
मोकळेही श्वास की
मी धरेवर, नभ मनाशी
मन रुळे क्षितिजावरी

खरंच आहे, मनाचे आकाश मोकळे झाले की श्वास ही मोकळा होतो अन् मन दोन पातळ्यांच्या संगमी रुंगळ रुंगळ करत रहाते.

किती सुंदररित्या व्यक्त होता तुम्ही.

(२६)
दर्पणाला कंगोरे

काय ठाऊक त्या बिचाऱ्या
दर्पणाला कंगोरे
चेहऱ्याच्या आत दडले
ते भयानक चेहरे

जे दिसे सामोरे त्याला
तेच वाटे की खरे
चेहऱ्याचे काय सांगू
एक एक जे नखरे

जो दिसे आरशात हसरा
तो कुढे रात्रंदिनी
जो असे रागीट सारखा
तो मनी नित शांत की

कोणी पवित्र किती सांगतो
असतो खरा कपटी पुरा
वर दाखवी जो मी किती
सोज्वळ असे तो बावरा

खुणशी बहु आतून जो
वरपांगी सालस सुंदरा
जळतो उगा त्वेषाने तो
घरी दारी अथवा मंदिरा

मी किती सोशिक सांगे
चेहरा कधी कोणता
अन्यायाचा तोच कर्ता
छळवणूक तो जाणता

वर सभ्य साळसूद गोडुला
स्मित ठेवतो मुखी सर्वदा
तरीही असभ्य ते वर्तन
आतून रेखीतो पदपदा

कैवारी होई अन कुणी
गरिबांचा येथे चांगला
आतून त्याने मात्र छळूनी
दीन झाडा टांगला

एक चेहरा दर्पणी
बोलून जे जे दाखवी
आतल्या चेहऱ्याच्या मनी बघ
काय खदखद चालली

कोणी स्वतः वर प्रेम जे
सांगून पटकन मोकळे
आतूनी कोसून शतदा
स्वतःस ते न च आकळे

गूढ हे चेहऱ्याचे असले
कळले ना कोणासंही
म्हणुनी फसतो जो तो येथे
निर्माताही चिंतनी

दि.२४/०२/२०२०
दुपारी ५.०३ वा.

अतिशय मार्मिक कविता.

म्हणूनच समर्थ रामदास स्वामी सांगून गेले आहेत...

घरच्यावरी काय दाढा, बाहेरी दीन बापुडवाणा, तो येक मूर्ख.

माणसाच्या मनात काय खळबळ सुरू असेल काहीच सांगता येत नाही. सर्व संस्कार क्षणांत गळून पडतात. आपणही खूप सारे मुखवटे पांघरून असतो. लहानपणीच्या निरागस चेहऱ्यावर अनेक चांगल्या वाईट अनुभवांची जाळी पडते. दुनियेच्या माया बाजारात खरे खोटे एकमेकांत बेमालूमपणे मिसळून गेले असतात. प्रत्येकवेळी अलग अनुभव गाठीला पडतो अन् मुखवट्यांची पुटे चढत जातात. असा एक अवचित क्षण येतो, त्याची प्रचिती तो देतो त्यावेळी सर्व मुखवटे गळून पडतात आणि मन समृध्द होते, प्रसन्न होते. हा क्षण ज्याचा त्यानी ओळखायचा. तुमचं मन निर्मळ आहे म्हणून तुमच्या मन:पटलावर इतरांच्या विचारांचे तरंग स्पष्ट दिसतात. उद्विग्नता मनाला मरगळ आणते. अशावेळी अखंड सावध असावे.

(२७)
माय ही माझी मराठी

माय ही माझी मराठी
शब्दमंजुळ गोरटी
ऐकू बोलू लिहू नि वाचू
शब्दरूपे गोमटी

अक्षरांनी जन्म दिधले
शब्द पोटी वाढले
वाढवाढुनी वाक्य सार्थक
भावनांनी साजले

वाक्यवाक्यांच्या कथा
निर्माण होती आगळ्या
कादंबऱ्या ओव्या नि कविता
लेऊनी ललिता सुधा

शारदेची रूपे सुंदर
ग्रंथरूपे देखणी
प्राप्त होता की कृपा
मग लिहिती होते लेखणी

संवत्सरे धेनूसहस्र
अमृताची धार स्रवली
संतमुखी ओव्या अभंगी
साऱ्या प्रकारा पावली

ही मराठी, पोशिले की
काव्य सारे सहज ते
गद्यपद्यातून येथे
नाट्यरंगही निपजते

मी मराठी माय माझी
ही मराठी साजिरी
शब्द बोलू कौतुके की
रसिक झेलती सत्वरी

आजही संमेलने अन
उत्सवांच्या दिंडोऱ्या
पुस्तकांच्या गावी जाऊन
घेते मनही धांडोळ्या

गद्यपद्यातून मोती
सांडले स्वातीतले
गंध चंदनी हे मराठी
आजही मातीतले

ती सदा स्वर्गीय मोदे
नाचते हृदयांतरी
माय म्हणतो आम्ही तिजला
वसते ती नित अंतरी

शब्द बुडतो अमृताते
कर्णतृप्ती साधते
माय देते स्तन्य मधुर
जन मराठी पोसते

भाग्य ऐसे लाभण्याला
पुण्यराशी पाहिजे
हीच भाषा जन्मोजन्मी
संचितातून राहीजे

दि.२५/०२/२०२०
सकाळी ६.५१ वा.
मराठीभाषा दिनानिमित्त

मराठी भाषेच्या समृध्दततेचे सुरेख वर्णन.

(२८)
मी मृण्मयी श्यामला

मी मृण्मयी श्यामला
देह मृदगंधाने माखला
वसन मातीचे लिंपण घेते
मृत्तिकेचा वारसा

मी कृष्ण सावळी
त्याची सावली
ब्रम्हांडाची माता
सृजनाची नवगाथा

मी धरा सस्य श्यामला
अवनीतल जैसी सुंदरा
मी उत्पत्ती गर्भरा
रम्य मी ऐसी युगंधरा

रंग सावळा असू दे माझा
आत्मरुप माझे आकाश
विश्वासाने भरल्या नयनी
देख अनोखा एक प्रकाश

हास्य माझे त्या आदिमायेचे
मीच प्रकृती उत्पत्ती
कष्ट साहते कणखर मी
पंचप्राण निर्माती मी

वस्त्र माखले क:पदार्थे
अंतरंग बहु शुद्ध भले
आनंदाचे अणुरेणू अन
जगणे माझे असे चांगले

दि.२१/०३/२०२०
वेळ १२.११ वा.

कष्टानी झिजतोय देह तरी मनात समाधान आणि चेहऱ्यावर प्रसन्नता झळकते आहे. खूप दिवसांनी तुमची कविता वाचायला मिळाली.

हास्य माझे त्या आदिमायेचे
मीच प्रकृती उत्पत्ती
कष्ट साहते कणखर मी
पंचप्राण निर्माती मी

वस्त्र माखले क:पदार्थे
अंतरंग बहु शुद्ध भले
आनंदाचे अणुरेणू अन
जगणे माझे असे चांगले

व्वा !! अंतर्बाह्य अध्यात्मिक विचारांची बैठक कळून येते. खूप छान.

(२९)
मी गोड गऱ्यांची

मी गोड गऱ्यांची
मधु वाऱ्यांची
झुळुक थंडाळी
मधुरा फणसाळी
गोडवा नित्य अंतराळी

वरवर मजला
जरी पाहशील
काटेरी बाणा
कडक तो
रुबाबही देखणा

सोपे नाही
मनात माझ्या
इतुके अवतरणे
काटेरी साल ही
तुडविणे

एक गंध दरवळून
गोड्या सुवसास
पसरवितो
काळीज गरा
गोडावतो

एक नाही हा
आत गोडवा
धीर जरा
धरण्यास तो हवा
फळ गोडी देतो

कष्ट उपस ना
मला जाणण्या
मग मंजुळ गोडी
दमाने खाण्याची
आवडी

मी वरवर जरी
आहे काटेरी
रसाळ गाभे
मजसी अंतरी
जाणकार तो हवा

स्त्री हृदयाला
समजून घेण्या
धीर वीर जो
प्रयत्न वादी सदा
तोच तिचा गं सखा

तिने भोगल्या
ज्या कष्टांच्या
अनंत काटेरी साली
तरी तिने जपल्यात
आत ह्या गोड
भविष्याच्या फणसाळी

एकदाच जर
चाखशील तर
विसरून जाणे
अशक्य आहे
अंतरंग ते लोभसवाणे

फणसाळीच्या
गाभ्यामध्ये
बीज मधाचे
पोसत राहे
पूर मधाचे सदैव वाहे

स्त्री देवाची लाडी आहे
अद्वैताची जोडी आहे
संसाराची होडी आहे
फणसाळीची गोडी आहे
फणसाळीची गोडी आहे

दि.१/०५/२०२०
सकाळी १०.३२ वा.

मी वरवर जरी...
जाणकार तो हवा
स्त्री हृदयाला...
तोच तिचा गं सखा
तिने भोगल्या...
भविष्याच्या फणसाळी

या कवितेमधे काय नाही, केवळ फणसाचे वर्णन नाही. यात आहे मानवी स्वभावाचे स्पंदन. बाणा कसा तर ‘काटेरी’, रुबाब कसा तर ‘देखणा’, गोड गरा कसा मऊशार ‘काळीज’ जणू.

अशा हृदयाला जाणण्यासाठी कष्ट घेण्याची तयारी हवी. उपेक्षा भोगण्याच्या कांटेरी अंगाच्या अंतरंगात डोकावायला धैर्य अन् धीर दोन्ही हवे. अंतर्यामी मधुर प्रेमरस पान्हा सदैव भरलेलाच आहे. देवाची लाडी ही स्त्री त्याचेच रुप आहे.

द्वैतामधले हे अद्वैत ओळखण्यासाठी तितकेच तरल मन हवे. फणसाला इतक्या सुंदर स्वरुपात कोणी पाहिले नसेल.

वा वा ! ‘जो न देखे रवि वो देखे कवि’ निसर्गातल्या प्रत्येक गोष्टींमधे प्राण फुंकणे कसे असते हे तुमची कविता दाखवते.

(३०)
अनंत अवकाशातून

अनंत अवकाशातून आली
डवरून सोनफुलें साजिरी
नका घाबरू तुम्ही कुणीही
निसर्ग जपता जपेल तोही

झाडावरती बहरू आली
सोनपिवळी ही भविष्य नांदी
उज्जवल असता दिस सोन्याचा
कशास कुढता मनात बंदी

आम्ही सांगतो रमवा चित्ता
अंतर्मनीही भेटा ईशा
आदेश तयाचा फुललो आम्ही
फुलाल जपता तुम्ही सृष्टीला

हे सोनेरी वचन आमुचे
मनात फुलवील जीवन आशा
गळणे सुकणे माहीत तरीही
झाडावरती डोलणे भाषा

नका काळजी, चिंता व्यर्थ
जीवन आहे सुरेख अर्थ
वसुंधरेला नकोच छळणे
मातेला त्या करण्या सार्थ

चला जपू या तिला जराशी
प्रेमाची ती खाणची ऐशी
म्हणून पताका झालो आम्ही
कोविड ची ही ऐशी तैशी

दि. ०८/०५/२०२०
रात्री ८.३१ वा.

बहावा वरची कविता सहज सुंदर. फुलांचे लटकलेले घोस इतके आकर्षक दिसतात.

हे सोनेरी वचन आमुचे
मनांत फुलवील जीवन आशा
गळणे, सुटणे माहित तरी ही
झाडावरती डोलणे भाषा

ही निसर्गाची मूक; पण उत्साह जागविणारी भाषा आहे. आध्यात्मिक भाव तुमच्या कवितेत नकळत येतात आणि कवितेला उंची देतात.

(३१)
शाल्मली

मल्मली गाभ्याची शाल्मली
वसंतास ती घेऊन आली
लालचुटुक वसनात लाजली
उष्म्यातून शीतलता ल्याली

खट्याळ शिशिर ओढतो तयेचे
हरित रेशमी पर्णदूकुले
तिज मनी राही परी वसंत
टाकीत येईल चोर पाऊले

पाचपाकळी फूल ते नाजुक
लालबुंद रंगाने साजुक
आत मधाचे केसरमळे
रसिक वेडा त्यासाठी तळमळे

उडे थवा पक्ष्यांचा येथे
कीटक मधुप्राशनी धुंद जिथे
वेडा राघू, कोतवाल, शुक
भृंग, टोपी-चष्मेवाला एक

मकरंदासाठी उमडत हे
शिंजिर, टकाचोर न बुलबुल
गुलाबी-ब्राह्मणी-जंगल मैना
चिमण्या, कावळे, भोरडे किलबिल

सह्याद्री वा डोंगरशिखरी
गडकोटातून गावशिवारी
नदीकाठी राहते शाल्मली
वडपिंपळ तशी दीर्घ आयुषी

डिंक मोचरस, वृक्ष हा मोचक
साल, मुळे औषध पुरेपूरक
नक्षत्री ज्येष्ठाराध्य असे
काटेसावर वसंती दिसे

फुले गर्द मांसल किरमिजी
लालचुटुक, कधी पिवळी पांढरी
फळात मोती रेशीम धागे
मल्मल वाऱ्यावरती अन उडे

गाद्या, तक्के, उषा उशाशी
तल्मली, मल्मली घेत शाल्मली
केसरदळे तिचे हास्य कोवळे
खेचत येतो वसंत जवळी

लाजून होते चूर शाल्मली
वस्त्र लाल अन गाली लाली
आतून धरता फळास वेडी
तलम मल्मली गीत गायली

वसंताची ही गोड शाल्मली
प्रेमाची सुरताण शाल्मली
तिथे एकटी लाजे शाल्मली
मदनाला गुंगवी शाल्मली

दि.०९/०५/२०२०
दुपारी ३.३३ वा.

संक्रांतीचा हलवा करताना जसे काटे फुलतात नं तसे तुमच्या कवितांमधून शब्दांचे फुलोरे फुलतात, अगदी सहज... ते ही आनंदानी. एक अवखळ, अविरत वाहणारा झराच जणू. आता हेच पहा, गाभा म्हंटल्यावर त्याचा कोवळा, लुसलुशीतपणा डोळ्यासमोर येतो. पण हा शाल्मलीचा गाभा मल्मली आहे. अगदी तलम, हाताला स्पर्श जाणवेल न जाणवेल इतका कोमल. वसंताची सुरुवात आहे ही कोवळी, कोमल अगदी ताजी प्रसन्न करणारी. लालचुटुक ओठातून रमणीने स्मितहास्य जागवीत यावे तशी लाजत आली आहे. दाहक उष्म्यात ही शीतल, मनाला आल्हाद देणारी. वा ! त्या शाल्मलीला जिवंत केलंय.

खट्याळ शिशिरानी हात अजून सोडला नाही या तरुणीचा पण तिच्या मनांत चोरपावलांनी वसंत शिरतोय. किती सुरेख रितीनी ऋतुंची ही वीण गुंफली आहे. व्वा !! केवळ फुलांची माहिती असणं वेगळं; पण कोणत्या ऋतुंच्या संगमी ती फुलतात आणि त्याचं रसाळ वर्णन करणं हे तुमचं वैशिष्ट्य आहे. पाकळ्यांचा नाजूकपणा, रंग सांगताना ही साधं सांगणं नाही कसा तर लालबुंद, नाजूक अन् साजूक. ‘केसरमळे ’... हा तर खासच शब्द. तेही कशाचे तर मधाचे रसिक वेडा होणार नाही तर काय.

निरनिराळ्या पक्षांचे उल्लेख संस्कृत काव्यातील लडिवाळ नावांशी सलगी करतात.

ही शाल्मली नदी किनारा, डोंगर शिखरे, गावशिवार सभोवतालचे वातावरणात रम्य करते. कविता आपल्याला एका सुखावणाऱ्या प्रदेशात हात धरून घेऊन जाते. वृक्षाची महती गाताना कविता औषधी गुणधर्म सहज वर्णन करते. फुलं कशी आहेत तर मांसल अन् फळांत मोती रेशीम धागे... एवढं शृंगारिक वर्णन केल्यावर मस्तानीचं रूप डोळ्यासमोर यावं जणू. कोवळे हास्य दृष्टीस पडल्यावर मोहित झालेला वसंत मनी फुलणारंच. अशी ही मदनाला ही गुंगवणारी शाल्मली रतिचं सौंदर्य लेवून आपल्यासमोर कवितेतून उभी करण्याचं सामर्थ्य तुमच्यांत आहे.

वा वा ! मन प्रसन्न करणारी कविता.

(३२)
तू स्वप्न की

तू स्वप्न असशी की, खरी जन्मली
कुठेतरी मज सांग ना
जसे देखिले चित्र मंदिरी
मनातल्या तू तशीच ना

की आहेस तू भास गोडवा
अमृत झरते मुखी पौर्णिमा
मी चातक अन चकोर वेडा
जन्मोजन्मीचा तृषार्त केवढा

अथवा माझी असशी कल्पना
मी ब्रह्मा अन निर्मितो ललना
युगायुगांची फळते तपस्या
घडते तू सापडते नयना

का आहेस तू मूर्त दिलाची
रसिक अशा मज कलाकाराची
जे जे जैसे घडवीत गेलो
परिणती तू त्या कष्टाची

एक यती मी तपस्वी आणिक
हठयोगी की साधक मानीन
दैवत होतीस अंतःकरणी
आतूनच तुज शोधून आणीन

तू न मिळाली, आशा उरली
तरी जगेन मी तुझ्याचसाठी
तळमळ तळमळ करीत मासळी
जगण्यासाठी जीवन पाही

या नयनांतून याच मनातून
तना कणातुन अणूरेणुतून
तूच व्यापशी आतबाहेरी
शृंगारातून, अध्यात्मातून

तुला पाहता जाणीव होते
मिथ्या सारे जग हे वाटते
केवळ एकच तत्त्व सत्य हे
रूप तुझे सगुण निर्गुण होते

दि.१३/०५/२०२०
रात्री ९.३० वा.

तनू ही साजिरी
गोऱ्या गालांची
लालचुटुक ओठांची
निळ्या डोळ्यांची
कोण ही युवती
हिच्यासाठी झुरती
किती युवा की यती
मूर्त लावण्याची
अप्सरा स्वर्गाची
मेनका जणू विश्वामित्राची

"तुला पाहता जाणीव होते
तिथल्या सारे जग वाटते
केवळ एकच तत्त्व सत्य हे
रूप तुझे सगुण निर्गुण होते"

शेवटी सत्य कोणत्या स्वरूपात तुमच्यासमोर उभे राहिल हे अनाकलनीय आहे. तुम्ही त्याचे कसे स्वागत कराल हे तुमचा आंतला आवाज काय सांगतो त्यावर ठरेल. उभं आयुष्य सत्यशोधनात घालवलं; पण मनांत जी इच्छा घर करून बसली तेच रूप घेऊन सत्य समोर उभं ठाकल्यावर यतींचे ही भान सुटते. तुम्ही मात्र ते सांगताना ही खुबीनं कवितेतून मांडता.

(३३)
का गं तू नाराज

का गं तू नाराज अशी
शृंगारातून आग ओकशी
ओठांवरती रंग लालसर
त्यातून रागच झलकवशी

बंद पाकळ्या दो ओठांच्या
शब्दांनाही कोंडीशी तू
थरथरत्या त्या अधरांमधुनी
निःशब्द पणे बघ भांडशी तू

भुवयांच्याही ताण कमानी
तीर सोड तू त्यांच्या मधुनी
आज त्याही ना करती विभ्रम
शांत राहिल्या भाळामधुनी

नयन करारे, कर तक्रारे
जाळ असा गं फेकू नको
मदन कितीदा जळेल त्यातच
रतीसाठी तो अंतरी वसो

किती बोलके डोळे सखये
आज किती ते अबोलले
चुकलो आहे जे जे मी ना
सारे त्यांनी सांगितले

नाकावरती राग आवडे
सदाच मजला गोड तुझा
आज स्फुरुनी तेही रुसले
रागांच्या पलीकडती बसले

रोजचीच ही कुंकूम वळयी
ज्यात पाहतो मी मजला
आज जाहली अजून काहिली
तीही उष्ण उसासे वाहिली

त्याच बटा ना रोज उडती की
अवखळ वाऱ्यासंगे ज्या
वारा आला परतून गेला
त्याही गुपचूप गप्प राहिल्या

हीच ती अंगठी दिली मी तुजला
वचन नाही बघ पाळू शकलो
म्हणून दाखव आठवण येण्या
ज्या ज्या क्षणांना मी हा मुकलो

केल्या मी ज्या चुका त्या नव्हत्या
निव्वळ होते अपराध
कोमल कळीला फुलण्या आधी
मिटण्याचाच दिला शाप

चुकलो आहे राणी मी तर
तरीही तुझाच मी कायमचा
एकदाच गं हास मोकळी
श्वास गंधु दे मोगरीचा

ती काजळधार वाट पाहते
मला तू नयनी घेण्याची
क्षणभर मिटुनी पुसुनी टाक दोष
मज संधी एक दे जगण्याची

पुन्हा ना कोमल हृदयाला तव
प्रिये कधीच मी दुखवीन गं
तुझ्या प्रीतीच्या बळावर मग
क्षणाक्षणाला सुखवीन गं

दि.१४/०५ /२०२०
दुपारी ३.५३ वा.

पुन्हा ना कोमल हृदयाला तव
प्रिये कधीच मी दुखवीन गं
तुझ्या प्रीतीच्या बळावर मग
क्षणाक्षणाला सुखवीन गं

पुरुष असेच असतात. स्त्रीचं अनुपम सौंदर्य, त्यांचं काळीज ओढून, ओरबाडून घेतं तोपर्यंत त्यांना स्वत:च्या अस्तित्वाचं, आजूबाजूचं भानच रहात नाही.

प्रीतीच्या बोलांनी गोंडा घोळवीत रहातात. असं ते कितीदा करतील काही सांगता यायचं नाही. असो...

चेहऱ्यावर चे भाव पाहून मनांतली खळबळ ओळखणाऱ्या तुम्ही मनकवड्या आहात. कवितेतून चित्रांना जिवंत करता तुम्ही.

(३४)
हे रूप पुन्हा ना सजते

हे रूप पुन्हा ना सजते
मोहक अति लोभस होते
दोन भावना हिंदोळ्यावर
उंबऱ्यात नवरी हसते

एक उंबरा बालपणीचा
सखा तिचा तो आजवरीचा
माहेरपणच्या सुखी क्षणांचा
आज ओलांडून जाण्याचा

एक उंबरा वाट पाहतो
लक्ष्मी मजला नाव सांगतो
नव्या सुखांची रेखुन मेंदी
काळ जरा बघ इथे रांगतो

रोमरोमी उल्हसीत आशा
नवजीवनाची नवीच भाषा
स्वप्नं लोचनी गर्दी त्यांची
मनी भावनांची ही मंजूषा

आभूषणे ना प्रेम हे माझे
अवयव लेऊन तयार झाले
लावण्याच्या गावची मजला
राजकुमारी तयांनी केले

हातचा चुडा हिरवाईने
शुभसंकेता रुणझुणतो
मेंदीमधल्या नक्षीमधुनी
संसाराचा रंगचि खुलतो

पायामधले पैंजण गुणगुण
पदी सुखांचा सडा पडे
माझ्या आळती पाऊलातुनी
अर्धांगिनीचे चिन्ह घडे

शालू माझा महावस्त्र हे
आरंभाचे मधुर नव्या
म्हणून जरतारीने घडवून
दिले आईने नेसाया

मातपित्यांची माया भरली
साऱ्या साऱ्या रुपात
ते घर उजळून नेण्यासाठी
समई तेवते दारात

डोळे माझे का झुकलेले
कळेल का रे तुला राजसा
अश्रू इथले दिसो ना तुला
ओठामधले हास्य पहा

हे क्षण पुन्हा कधी ना येणे
कुमारी आता गृहिणी होणे
बालपणीचा हात हाती अन
समंजस तारुण्याने होणे

अर्पण तुजला सारे काही
माझे न आता शिल्लक राही
तू मी मी तू एकजीव हे
होऊन जगणे जन्मोजन्मी

रूप साठवून ठेव तू हृदयी
निरागस माझी मूर्त लोभवी
तू शिव हो मी तुझी शांभवी
साथ दे मज मी तुझी थोरवी

लाजून आली तुझीच नवरी
भावविभोर ही आज जाहली
वधुरूपाची शोभा आगळी
ठेवशील तव हृदयाजवळी

दि.२४/०५/२०२०
रात्री ९.२३ वा.

अजून पायावरचा आळता ओला आहे. ते घर माहेर आता हे घर आपुले. ओलांडणे ते उंबरठ्यांचे नवे जीवन उजळायचे. बालवयाच्या आठवणी अन् अनंत स्वप्ने उद्याची. मनाजोगता राजसराणा अन् मी राणी दिलाची. भावविभोर होऊनी सजली नववधू, खणी लावण्याची. नवरीच्या मनांतल्या भावना किती सुरेख रेखाटल्या आहेत कवितेमध्ये.

अर्पण तुजला सारे काही
माझे न आता शिल्लक राही

हे फक्त स्त्रीच करु जाणे. सोपं नाही ...

एखाद्या व्यक्तिची भावव्याकुळ अवस्था समजून घेण्यासाठी तितकंच मनस्वी, तरल मन असावं लागतं. ते तुमच्याकडे आहेच. कल्पनाविलास सुध्दा सहजसोपा नाही. त्या त्या भूमिकेत शिरावं लागतं. असं असलं तरी वास्तविक जीवनातला व्यवहार ही सांभाळावा लागतो. ही एक कसरत आहे. तुकाराम महाराज म्हणतात तसे – 'रात्रंदिन आम्हा युध्दाचा प्रसंग'

आणि पुढे ही तेच उत्तर देतात.

'वृक्ष वल्ली आम्हा सोयरे वनचरे'

तुमचं कौतुक करावं तेवढं थोडंच आहे. आई वडिलांची, गुरुजनांची कृपा आहे तुमच्यावर. ती तशीच अखंड राहो ही सदिच्छा.

(३५)
ही समाधी आगळी

ही समाधी आगळी
ही समाधी वेगळी
तू मी, मी तू भिन्न नाही
हृदयकमळ पाकळी

त्यावर कोरून तुजला ठेवीन
सृष्टीसाठी प्रणय मी होईन
योग्याची तू खरी योग्यता
तुझ्याच मननी ऋचाही गाईन

रुद्र भयंकर वाटो कुणाला
तांडवही मम भेदी जगाला
प्रेम शिवाचे सत्य नि सुंदर
ठाऊक केवळ त्याच्या उमेला

ती तर त्याची मूर्त देखणी
रूप तेच पण स्त्रीत उतरुनी
शिव झाला मग पर्वतकन्या
पार्वती झाली शिवा योगिनी

मिटता लोचने गूढ साधना
किती युगांची फळे आराधना
तन मन सारे वरचे वरचे
आत्मरुपी जी खरी भावना

हे आहे बघ तपची कठीण की
सारे समर्पित करणे जे
श्वासावरती नाव शिवाचे
आणि शांभवी उरणे रे

देवच सारे या दोघांच्या
मीलनकामी झटती ना
अंश तयांचा दैवी येवो
देवांचे ते भाग्य अहा

शिवशक्तीचे मीलन ऐसे
कसे कळावे सहजासहजी
भौतिकतेचा लवलेशही ना
त्रैलोक्याची नुरे काळजी

दि.१५/०५/२०२०
सकाळी ११.२३ वा.

अलौकिक आहे तिची तप:साधना.

प्रेम शिवाचे सत्य नि सुंदर
ठाऊक केवळ त्याच्या उमेला

अत्युच्च मनस्तरंगांनी लागणारी भावसमाधी जाणवायला तितकंच निर्मळ मन असावं लागतं. मन ऊन्मनी अवस्थेत नेणारं. तुमच्यावर सरस्वती प्रसन्न आहे. तुम्ही शब्दांत उतरवू शकता.

(३६)
घे ना राधिके

घे ना राधिके कोमल हाती
प्रिय ही माझी वेणू बासुरी
देह हिचा वेताचा जरीही
सूर सजीव ही छेडत राही

श्वास देतो मी हिच्यात भरुनी
जगण्यातून ही सूर पेरता
सप्तसुरांनी छेडून तारा
गात राहते राधा राधा

मी हिला विचारी, असे कसे गं
मी तर सारे सा रे गातो
निज प्राणांनी तुला फुंकता
सूर राधेचा कसा हा येतो

सांगे मंजुनादे ही बासुरी
देवा आधाराची मी भुकेली
तू तर अधरी स्थान देऊनी
निज श्वासांनी भरली ही कुडी

मजवर केले श्वास उधार
कसे फेडू मी हे उपकार
हृदयातून येतील जे देवा
तुझे प्रेमसुर अंतर्याम

त्या सुरांना मीच जाणते
राधा राधा कोरून येते
आत घेशी तू देवा तिजला
निःश्वासातही तीच वाहते

जरी ओठी मी बिलगून राही
आठही प्रहरी राधा पाही
जळी स्थळी तुज दिसे राधिका
देवा तव हृदया मी पाही

देह तुझा जरी माझ्याजवळी
चित्ती तीच बघ क्षणाक्षणाला
कधी वाटते राधा बासुरी
बिलगून मजला जाणीशी तिला

राधा होणे मज ना नशिबी
तरी तुझे ते प्रेम मिळाले
राधेसाठी तू मजजवळी
एवढेच मज भाग्य लाभले

तुझ्यासारखे येवो समर्पण
मजला तव सेवाही लाभू दे
राधे ऐसा वर तू द्यावा
दोघांमधले सूर मी होऊ दे

सूर सुराला भिडू दे ऐसा
राधाश्याम ही दुनिया व्हावी
सायंकाळी यमुनेमध्ये
प्रीततरंगी होडी वहावी

आज जी हसली राधा गाली
बासुरीस ती चुंबून गेली
हरीच्या प्रेमासाठी काष्ठ ही
चंदन होऊन गंधून गेली

दि.१७/०५/२०२०
दुपारी ३.११ वा.

किती समर्पकरित्या तुम्ही भाव उतरवता. व्यक्तिरेखा प्रत्यक्ष समोर उभी रहाते. निर्जीव वेणू ही बोलू लागते अन् राधेशी गुज करू लागते. कृष्ण हा सर्वकाळचा सखा आहे. तो कोणत्या रूपात समोर येऊन टाकेल काहीच सांगता येत नाही. तो अंतर्नाद आहे, अनाहत, सतत गुंजन करणारा. प्रत्येक स्त्रीच्या मनांवर अधिराज्य गाजवणारा; पण तिला मुक्त करणारा.

फुलत रहा, लिहित रहा.

(३७)
तू वयाला वय दिलाचे

तू वयाला वय दिलाचे
जोडू नको
त्याचसाठी राणी मजला
तोडू नको

कोणत्याही वळणी असते
प्रीत ही जरूरीच ना
नाही हे जरुरी की मी गं
तरुण की हा पोक्त ना

या दिलाला काय माहीत
वाढणे घटणे कसे
त्यास तर ठाऊक केवळ
प्रीतीचे ते तव ठसे

वय ना शिवते मानसाला
माणसाला ग्रासते
हृदय असते चिरतरूणंच
प्रेम त्यातंच राहते

ते धडकते आजही
प्रथम तुज पाहता जसे
त्यास तू असता समीप ना
चिंता कसलीही नसे

तू कशाची करिशी चिंता
व्यर्थ वेडे सोड ना
आजही मी सांगतो तुज
मी तसाच गं जाण ना

वय असू दे कोणतेही
जिंदादिल असणे जरूरी
असती मुर्दादिल ही पोरं
प्रेमकहाणी ती अधुरी

दिल इथे कायम वयातच
प्रेयसी तुजजैसी असता
सुंदर कारण जगण्याचे मज
तुझ्यातच बघ असे गवसता

प्रेम ताजे अन तवाणे
नित्य माझे राहणार
या वयाची ऐसीतैशी
चैतन्य ऐसे वाहणार

काळजी नसू दे कशाची
प्रेम तरुणंच आहे बघ
हा घडा प्रीतिफुलांनी
तुडुंब भरूनच आहे बघ

दिल रसिक, मीही रसिक
तू रसिकपोषीनी सर्वदा
कोसळून पडणार कायम
प्रेमजल मज धबधबा

दि.१७/०५/२०२०
दुपारी ४.१३ वा.

प्रेम देता आलं पाहिजे, आनंदानी स्वीकारता आलं पाहिजे, प्रेम जगण्याची कला आहे. प्रेमात डुंबता आलं पाहिजे. प्रेमाचा संबंध मनाशी आहे वय शरीराशी संबंधीत. प्रेम चिरतरुण ठेवते.

मस्त कविता.

तुमच्यामधे रसिकता ओतप्रोत भरली आहे. शब्दसंपत्तीची खाण आहे. सादरीकरणाचे कौशल्य आहे. एक समृध्द, भावनां नी ओथंबलेलं व्यक्तिमत्त्व.

(३८)
पाहते जळी बिंब

पाहते जळी बिंब माझे
चेहरा माझा जरी
प्रेम सारे व्यापलेले
ते तुझे नयनांतरी

प्रतिबिंब सांगे बघ मला
पाहून मुखीच्या भावना
भेटला जीव लावणारा
कोण आहे सांग ना

चेहरा प्रीतीने उजळून
केवढा फुलला पहा
हास्य खुदकन उमटले अन
लाटा जलीही वाढल्या

विखुरलेले केश वेडे
प्रेमविभ्रम सांगती
भेटलीस नुकतीच त्याला
तू तिथेच की अजूनही

चेहरा दिसतोय तुजला
मागे नभ हे मोकळे
त्या नभासम प्रेम त्याचे
श्वास तुमचे मोकळे

झलकते आहे खुशी ती
भावभेटीची अनोखी
चोरुनी आलीस रानी
वाट आहे अनोळखी

तू तयाला भेटलीस पण
आहे मनी तुज काळजी
ही साथ कायमची असो
राहो तो प्रियवर काळजी

बिंबात तू त्या पाहते
वचने तुला आठवती
किती काळ बघ तू थांबली
तुज जाण नाही या क्षणी

तू पुन्हा ती सारी भेटंच
आठवीत बसलीस येथे
मीलनी दोघांचे आता
प्रेम जळी हे बरसते

बिंब मजला सांगते
प्रीतीचे क्षण ते तुझे
भारले साकारलेले
चित्र नयनी उमटते

दि.१९/०५/२०२०
सकाळी ६.१५ वा.

विखुरलेले केश वेडे
प्रेमविभ्रम सांगती
भेटलीस नुकतीच त्याला
तू तिथेच की अजूनही

प्रेमाची चाहूल, त्यातली हुरहुर, ओढ आणि मनाची चलबिचल सांगणारे हे असं वर्णन तुम्हीच करू जाणे. अशी अवस्था की मन त्याच त्याच प्रसंगाची उजळणी करीत रहाते. किती छान सोप्या शब्दांमधून तुम्ही या तरुणीची भावमुग्धता व्यक्त करता.

झलकते आहे खुशी ती
भाव भेटीची अनोखी
चोरुन आलीस रानी
वाट आहे अनोळखी

प्रियकराची एक अनावर ओढ, इतकी की त्यासाठी चोरुन रानांत जायची तयारी. म्हणजे रान ही अपरिचित आणि प्रेमाचा प्रांत ही अनोळखी. अशा ठिकाणी येण्याचा धीटपणा आणि भेटीची खुशी दोन्हींचे अनोखेपण अधोरेखित केले आहे कवितेत.

बिंबात तू त्या पाहते
वचने तुला आठवणी
किती काळ बघ तू थांबली
तुज जाणं नाही या क्षणी

वैखरी व्यतिरिक्त प्रतिबिंबाशी संवाद करता करता वेळेचं भान सुटलंय हेही तुम्ही समजवून सांगता. तिची ती बावरलेली, मुग्ध अवस्था जणू काही ती तुमच्या कानांतच येऊन मोकळेपणाने सांगतेय.

वा वा ! आनंदलहरी ...

(३९)
हे ओघळती अश्रू

हे ओघळती अश्रू माझे
आवाज त्यांचा नाही
ढग गडगडती उरात तरीही
अंदाज कुणाला नाही

किती झेलते डोंगर येथे
मी कष्टाचे भारी
अपमानाचे घोट गिळावे
निमुटपणे की तरी

स्त्रीपणाच्या वरदानाला
पुरुष बनवितो शाप
पुण्य केले तरी गणना त्याची
जणू मी करते पाप

गुण होऊनी दोषच जेंव्हा
त्याच्या त्या नजरेत
ढासळते मी क्षणात तेंव्हा
माझ्याही नजरेत
ओघळताना या अश्रूंना
कुणी न पुसते काही
शांतपणे ते ढळती खाली
उरी ओल पसरली

लपूनछपून ते वर्षत राहती
बिचारे आपल्याच घरी
दुःख असह्य होते त्यांना
सोसत राहती तरी

एक अश्रू बघ तू तो जपला
होतास भेटीत आपुल्या
म्हटला होतास आता न गळणे
नयनांतून माझ्या प्रियेच्या

नशिबाची ही वाट वेगळी
कोण ठरवतं कुणाचं कुणी
माणूस येतो मन नसलेला
रोजच नयनी माझ्या पाणी

तो जपलेला अश्रू आठवे
मजला इकडे क्षणाक्षणाला
एक वाहिला तू थबकला पण
पूर वाहिला त्याने ना पाहिला

गळतात बिचारे धुमसून धुमसून
पुन्हा स्वतःला पुसतील थकून
पुन्हा नव्याने दुःखसागरी
होडी द्यावी आपणच लोटून

पुन्हा कोंडले भाव पुरातून
वाहून जातील बेभावाने
अनाम अश्रू किती वाहिले
कुणी ठेविले हिशोबखाने

दि.१९/०५/२०२०
दुपारी ४.१४ वा.

तो जपलेला अश्रु आठवे
मजला इकडे क्षणाक्षणाला
एक वाहिला तू थबकला पण
पूर वाहिला त्याने ना पाहिला

ही आंतरिक तळमळ आहे. ज्याने काळजी ने विचारपूस करावी, अश्रु न वाहण्यासाठी ज्यानी भक्कम विश्वास द्यावा त्यास नसे फिकीर ही खंत आहे.

गुण होऊनी दोषच जेव्हा
त्याच्या त्या नजरेत
ढासळते मी क्षणांत तेंव्हा
माझ्याही नजरेत

हा विषाद ज्वालेसारखा आहे. आत्मसन्मानाला ही जाळून टाकणारा. इतक्या टोकाला जाणारा विचारांचा लंबक त्याचा आवेग हे सर्व मति भिन करणारं आहे.

पुन्हा कोंडले भाव पुरातून
वाहून जातील बेभावाने
अनाम अश्रू किती वाहिले
कुणी ठेविले हिशोबखाने

भावना व्यक्त होत असताना हळूहळू त्यातला ओलावा नाहिसा होतो अन् एक अलिप्तपणा आस्थेला झाकोळून टाकतो. केवळ एक कोरडा नि:श्वास... एखाद्या स्त्री ने मन उघड करताना तीव्रता जाणवून द्यावी; पण ती सुध्दा शालीनतेने पदराआड अश्रू टिपून...

विलक्षण सामर्थ्य आहे शब्दांचे, रुपकांचे. Un comparable. हे म्हणजे स्त्री ला देवत्व बहाल करुन पुरुषानी तिला बलिवेदिवर चढवण्या सारखे आहे. एक माणूस म्हणून स्त्री ला तिचा जगण्याचा अधिकार नाकारण्या सारखे आहे. पण... हा पण म्हणजे न सुटणारी बेडी आहे स्वत:हून स्वत:ला घालून घेतलेली. समर्थ असून ही विकलांग बनवणारी मनाची अवस्था. गीतेमधला श्लोक आठवतो वारंवार

क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ परंतपः

प्रत्यक्ष जीवनात उपयोगात आणावयाचे तत्वज्ञान भगवंतानी आपल्यातला आत्मविश्वास जागृत करण्यासाठीच सांगीतले.

(४०)
रंगीबेरंगी घागरा

रंगीबेरंगी घागरा
नेसली ही वसुंधरा
रूप लाखामध्ये तिचं
पाहण्यास घाई करा

श्रावणात ऊन पडे
पाऊस घाली सडे
रानोमाळ हिरवाई
सजली भुई ही इकडे

मलमली अंथरला
तिचा शेला की हिरवा
त्यास रंग जुळवूनी
किती विणला बरवा

काय सांगू त्याचा थाट
पिवळा धमक निळाट
मोरपंखी रंग साजे
हिरवे पाचू ते अफाट

पोपटी रंग मध्ये
असा खुलूनच जाय
तन सोनेरी चमके
त्यावर कशिदा शोभाय

जड घागरा तिचा हा
पायघोळ घातलेला
वर झीरमिर चमकी
देह तिचा वाकलेला

रूप उठून दिसतं
तिच्या लावण्याला भर
दृष्ट लागू नये तिला
काळा ढग तीठ वर

जिथवर तिला पाहू
रूप साठवून घेऊ
धरणी नटली थटली
तिला आलिंगन देऊ

दि.२०/०५/२०२०
रात्री १०.४० वा.

जड घागरा तिचा हा
पायघोळ घातलेला
वर झीरमिर चमकी
देह तिचा वाकलेला

'जड घागरा' किती छान कल्पना. तोही मस्त पायघोळ, चोळी ही कशी तर चमकी लावलेली चंदेरी !! जड घागऱ्यात देह तिचा वाकलेला. कितीतरी गोष्टी सामावून घेतल्या, पोटात घातल्या आणि तरी प्रेमरस पान्हा सदैव भरलेलाच आहे. हा साऱ्यातला अर्थ 'देह तिचा वाकलेला' या छोट्याशा ओळीत तुम्ही समजवून सांगता. व्वा !!

रूप उठून दिसतं
तिच्या लावण्याला भर
दृष्ट लागू नये तिला
काळा ढग तीठ वर

अशा या तरुण लावण्यवती वसुंधरेला दृष्ट लागू नये म्हणून 'काळा ढग तीठ वर'

हा तीठ शब्द खूप वर्षांनी कानावर पडला. काळ्या ढगाला ही एक नजरेपासून वाचवणाऱ्याचा दर्जा दिला. तुम्ही चित्रांवरून कविता करत असताना केवळ दृष्याचं वर्णन करत नाही तर त्याचे अंतरंग खुलवून सांगता. खूप छान.

(४१)
धबधब्याला विचारा

झोकून देणं काय
धबधब्याला विचारा
कुणासाठी तरी त्याने
उघडून हा फवारा

तापलेली त्याची राणी
दमलेली ही धरणी
तिला शिडकावा देई
थंड धारेची धारिणी

ग्रीष्म असह्य हा तिला
पाडी पदी किती भेगा
उष्ण उसासे प्रियेचे
पाहून त्याचा त्रागा

करी ढगांना तो गोळा
सरी कोसळती जरा
साऱ्या जलाचा हा देह
उंचावरून पाडावा

प्रवाह करी शांत
तिला शीतल शिरवा
धबधबा होत पाही
तिच्या मनात शिरावा

कसलाच ना विचार
तिला भेटण हे खरं
तिच्यासाठी सोड सारं
ती नक्की झेलणार

खोल मनी तिच्या डोही
किती उसळे तरंग
धसमुसळा प्रपात
त्याचे आवेगाचे अंग

तरी भेटते तयाला
हळुवार लाजताना
तिची तारांबळ उडे
त्याचा वेग झेलताना
धबधबा पेलताना
धबधबा पेलताना

दि.२०/०५/२०२०
रात्री ११.१४ वा.

खोल मनी तिच्या डोही
किती उसळे तरंग
धुसमुसळा प्रकल्पात
त्यांचे आवेगाचे अंग

सुंदर रसभरीत वर्णन . शृंगारिकते मधे ही एक शालीनता आहे. उसळणाऱ्या थेंबा थेंबात ओढ अन् आवेग आहे. प्रपातच तो धुसमुसळा असणारच. नेमके शब्द...

तरी भेटते तयाला
हळुवार लाजताना
तिची तारांबळ उडते
त्याचा वेग झेलताना

भेटण्या उत्सुक असली तरी तिची तारांबळ उडते, कारण वेग ही आहे अन् आवेग ही. ग्रीष्माच्या चटक्यांनी तापलेल्या धरणीला हा तुषारांचा शिरवा सुखावणारा आहे. संयमीत तरी ऊत्सर्गाचे हुबेहूब वर्णन. सकाळी सकाळी छान कवितांचा आनंद घेतला.

(४२)
कुणी राजस पाठवा

अजून आला नाही
माझ्या दिलाचा चांदवा
आज चौत व्रत माझं
कुणी राजस पाठवा

त्याच्या साऱ्या सुखासाठी
दीर्घ आयुष्याच्या साठी
दिनरात झटीन मी
काय उपवास बाब मोठी

राब राब राबतोय
घरादाराच्याच साठी
खाई पोटाला जरासं
काम उरकण्या घाई

त्याचा केवढा आधार
भुईसाठी तो आभाळ
माझा चंद्रसूर्य राजा
उजळतं माझं भाळ

जीव तुटतो तुटतो
त्यास सुख देई देवा
मी सुखाचे कारण
रोज होत जावे देवा

सारा श्रुंगार हा माझा
माझ्या सजनाच्या साठी
सजणार नित मीही
त्याच्या डोळ्यांच्या कोंदणी

चांद आकाशी येईल
आता वाट मी पाहुनी
त्याचा मुखडा न्याहाळी
होय जीवाची चाळणी

एक रोहिणीचा राजा
आकाशात आला पहा
आला माझाही चांदवा
किती पाहून तो घ्यावा

डोळाभर पाहताना
डोळे भरून की जाती
करवा चौत प्रेम नजर
सजनाला चुंबून घेती

घोट पाण्याचा तो दे रे
देना जीवन सुग्रास
आसुसलेल्या जीवनाला
चांदण्याचा ये सुवास

दि.२२/०५/२०२०
सकाळी ७.१३ वा.

काय ती समर्पणाची मनापासूनची भावना धन्य आहे हे नाते. अंतरंगातील विचार प्रगट करून न्याय दिलात तुम्ही. साजिरा मुखडा तितकेच साजिरे शब्द. मनाची ओढ, तकतक छान उघड करुन सांगीतली आहे.

(४३)
तू मनाच्या वाटेवर

बंदी आहे रस्त्यावर रे
फिरण्याला नक्कीच ती
तू मनाच्या वाटेवर या
कधीही ये फिरण्यास की

मोकळा हा मार्ग तुजला
ना कधी निर्बंध ही
फेरफटका मारणे इथे
हा तुझा बघ छंद ही

मीही असते वाट पाहंत
वाट येईल घेऊनी
रोज येईल सजन माझा
मजला हृदयी लेऊनी

मी इथे अशी एकटी
तुजसवे रिझवीत मन
तन किती मी गुंतवू ते
मन होत जाई उन्मन

आलास जर रहा खूप वेळ
जाण्याची का रे घाई ती
वाट बघते मी कधीची
सजून बसते साजणी

एकटीच मी दर्पणी
पाहंत राहते रूप हे
तू तिथे माझ्यासवे
न्याहाळत असतोस रूप हे

तू दिलातंच रहा ना कायम
मजला सोबत कर अशी
एकटी असू दे की मग मी
तुजसवे घोळक्यातंही

मी जपीन तुजला सख्या
ना सांगता कोणासंही
घर मनातच बांधू आपुल्या
प्रेम फुलवू दोघेही

दि.२२/०५/२०२०
सायं. ५.५० वा.

किती छान कल्पना.

Now there is very thin line between virtual world and real world. One can hear, one can see only thing is touch which is not possible today. However one can imagine everything and enjoy wandering with free mind.

मनुष्याच्या मनाची क्षमता प्रचंड आहे.

(४४)
हात तुझा हा

हात तुझा हा हाती माझ्या
काय हवे मज अजून पुन्हा
तू मज संगिनी, तू मनमोहिनी
तूच वाढणारी तृष्णा

या हाताची साथ बलवती
कशास आता घाबरणे
जीव आला ना जिवात माझ्या
काहीच नको मज त्यावरणे

किती सांगती मृदुपणाने
सदैव राहीन सोबतीला
हात न केवळ तुझा लाडके
अंतरंग तव संगतीला

तुझा हा हातच केवळ माझा
आहे भक्कम आधार
खचलो कितीही हाच सांगतो
ऊठ पुन्हा तू वारंवार

जन्म मिळाला पुन्हा प्रेमाला
धनिक केवढा मी झालो
हा जर आहे हाती माझ्या
कशासंची मी ना भ्यालो

थोडे चालू असेच घेऊन
हात आपुले हातात
स्वर्ग ठेंगणा मला होतसे
वर्षा बरसते शेतात

हिरवे हिरवे कोंब फुटावे
या आशेच्या बीजाला
तुझ्यासवे मी जगत रहावे
साक्षी होऊन बहराला

दि.२५/०५/२०२०
दुपारी ३.०९ वा.

वा ! केवळ हात आणि हाताची पकड यांचे अवलोकन करून इतकी सुरेख कविता सुचली. तुमची कल्पनाशक्ती भन्नाट आहे.

(४५)
पानाआडून

पानाआडून पाहशी
मुख सुमन लपवी
मला निरखण्यासाठी
तुझी जुनीच अदा ही

नाही खुलून बोलली
तरी सदा तरसली
मला पाहण्याच्या साठी
रीत मनाआड केली

धावताना एक तूच
विसरून की जायची
तुझा अंदाज मलाही
तुझी नुपूरे द्यायची

पाठी पाठी धावताना
दम त्यांना लागायचा
तरी शिरस्ता न त्यांनी
कधी तुझा मोडायचा

तुझं लपंतछपंत
असं मला न्याहाळणं
मला पाहून केसात
मोगऱ्याला तू माळणं

आता सोड वेडे छंद
प्रीत सांग तू बेबंध
वाहू दे ना ती मोकळी
प्रेमनदीला का बांध

मीही कुणाचाच नाही
नाही जन्मात होणार
तुझा होतो, आहे आणि
प्रिये तुझाच राहणार

दि.२४/०५/२०२०
दुपारी ४.२५ वा.

किती सहज आणि ओघवतं लिहिता तुम्ही. डोक्यातलं सर्व ओसांडून वाहतंय.

(४६)
एखादं ध्येय वेडं

खरंच असं का असतं
एखादं ध्येय वेडं,
वाटेला डोळे लावून बसतं
कोणी येईल, इथवर पोचेल म्हणून

पण... पण... कुठलीच वाट
त्या ध्येयाकडे जाणारी नसतेच मुळी
ध्येयाची आस मात्र येईल कुणी
म्हणून तशीच एडीखुळी

कधी असेच लांबलचक पसरलेले
एकांत रस्ते
इतके मोठे, दूरवर गेलेले पण
तरीही अधुरे अधुरेच राहिलेले

कुठे जायचंय हेच माहीत नाही
ध्येयासाठी आसुसलेले पण
ध्येयंच निश्चित नसलेले
वेडे नुसते देह अंथरलेले रस्ते

सुनसान, निर्जन सरळसोट चालणारे
ना वळणं काही, ना कळणं काही
कुणासाठी धावायचं, ना फळणं काही

दुतर्फा झाडं एकमेकांमध्ये
फांद्या पानं माळणारी
हिरवाईच्या बहरात शेजारधर्म
पाळणारी

तरीही रस्त्यावर उत्साह नाही
कितीही चाला मैलाचा दगड नाही
काहीच माहीत नसलेल्या अज्ञात
वाटेवर नुसतं चाचपडत
चालणं

रस्त्यानं रस्त्याशीच बोलणं
पण मार्ग काहीच न निघणं
देह झिजवंत नुसतं राबायचं
ध्येयासाठी उगाच वाट बघंत झुरायचं

तिकडं एखादं ध्येयं
किती बरं एकटं दुकटं कंटाळेल
वाटा फुटूनही त्याच्याकडे जाणं
कुठलीच वाट अशी का टाळेल

शेवटी काय उत्तर नसेल तिथं
देवंच बलवत्तर
कुणाला मंजिल पारखी तर
एखाद्या ध्येयाला वाटंही निरुत्तर

दि.२६/०५/२०२०
दुपारी १.१४ वा.

अरे देवा, रस्त्यालाही सोडलं नाहीत तुम्ही.

तुमच्या तावडीतून कोणाचीच सुटका नाही. ब्रह्मदेवानी सृष्टी निर्माण करताना कायम तुम्हाला सोबत ठेवलं असलं पाहिजे.

प्रत्येक सजीवाचं सोडा निर्जीवामधे ही प्राण ओतायला या जगतातील कोणतीच गोष्ट निरुपयोगी नाही, हे तुमच्या कवितांमधून तुम्ही यथार्थपणे दाखवता.

गुणग्राहकता हा तुमच्या स्वभावाचा मुख्य पैलू आहे. दृष्यातली गंमत सांगून कवितेमधे रंगत आणणे यात तुमचा हातखंडा आहे.

स्त्री असल्यामुळे स्त्रैण भावना मनात रुजलेल्या आहेतच; पण पुरुषांच्या मनांत ही तुम्ही डोकावून पाहू शकता, त्या भावना मांडू शकता हे खरं वैशिष्ट्य आहे.

मान गये उस्ताद.

(४७)
हे जंगल गहन

हे जंगल गहन
इथे नियम वेगळे
इथले राज्य जरा
असते वेगळे

झाडे बोलती झाडासांगे
पानसळींची कुजबुज कानी
तुटून पडती काटक्या जुन्या
नव्या फांद्या जाती पसरुनी

ऋतू हासती, ऋतू पसरती
हवे तसे ते इथे विहरती
नसे कुणी अडवत त्यांना
माहेरासी येऊन रमती

कुणी वाऱ्यासवे झोके झुलती
कुणी फळांनी लगडून जाती
कुणी होत फुलांचे गुच्छचि डुलती
कुणी थंडीने शिरशिरी भरती

वर्षा बरस बरस बरसते
कधी अरण्य पाण्यास तरसते
प्राणी पक्षी आपल्याच नादी
धरा येथली हर्ष हरषते

यांचे सोहळे यांना माहीत
बाहेरच्यांना न कळे गणित
एक एकटा कुणी संन्यासी
इथे तपाला सिद्धी अगणित

कधी दुपारी फेरफटका हा
गहनारण्यातून मारता
चित्र देखणे जरी वाटते
रात्रसमयी हो धैर्य सांगता

भयाण इथले वाटे सारे
आवाजांचे सूरंच न्यारे
जगणे अरण्य न व्हावे कधीही
व्हावे उपवन सुंदर प्यारे

दि.२६/०५/२०२०
दुपारी ४.२२ वा.

‘जगणे व्हावे सुंदर उपवन’

खरंच त्यासाठी तुमच्यासारखी सौंदर्यदृष्टी हवी. माणसांत, पशु पक्षांत, तृण गवतांत, वृक्ष वेली मधे, धरणी आकाशांत, समुद्र असो की वाळवंट, पाऊस, वादळवारा, हिमवर्षाव असो प्रत्येकातलं सौंदर्य कसं टिपावं हे तुमच्याकडून शिकावं. सगळे ऋतु आपापली खासियत तुमच्यापुढे उघड करतात आणि मग सुरू होते अविरत रसपान.

(४८)
मऊ गालिचा

असा अंथरला मऊ गालिचा
धरणीवरती मखमालीचा
रंग पाचूचा हिरवा पोपटी
काय देखणा तिचा नजारा

पदास मऊसर स्पर्श होतसे
कुठेतरी मन उंच उडतसे
तन हिरवाळीवरती तन हे
आणि मनाला बंध कशाचे

समोर वाहत संथ राहते
नदी गुणाची वळणे घेते
स्वच्छ जलातून प्रतिबिंबही हे
आकाशाचे रूप सांगते

वरती आकाशाच्या गर्भी
किती तारे नक्षत्रे असती
तरी जीव त्याचा हा इकडे
मनात भुई नाच मयुरी करती

आकाशाचा रंग उडतो हा
तिच्या रंगाचे गारुड भारी
तिजवर वर्षावासाठी हे
भरून येती मेघ सत्वरी

तो नीलकांत ती हरा सुंदरी
दोघे आतुर दोघे उतावीळ
नदी दूत ही होऊन जाते
पाणी मेघा तीच पोचवील

वर्षा होते धरणी भिजते
एकटक नभ तिज न्याहाळते
ओथंबून ती चिंब होऊनी
किती कशी लाजून ओशाळते

सृष्टीमधली प्रेमकहाणी
माणसास ही ओढ लावते
ती नदी, ती धरा आगळी
आकाशही हे वेड लावते

दि.२८/०५/२०२०
दुपारी १.५७ वा.

वा ! सुंदर दृष्य अन् तितकीच छान कविता.

या अशा कडक उन्हाळ्यात, इथे ४४ डिग्री तापमानामध्ये हे दृष्य नेत्रसुखद वाटतंय. हिरवीगार गवत आणि संथ वाहणारी नदी, हिरवळीचा पायाच्या तळव्यांना होणारा मऊ गुदगुल्या करणारा स्पर्श...

तुम्ही कवितेच्या शब्दांमधून छान सैर घडवून आणता.

(४९)
कधी बसावे एकटेच

अशा शांत एकांत स्थळावर
कधी बसावे एकटेच बरं
निसर्ग बोलत राहील तेव्हां
आपल्याशीही मनातले खरं

किती मोकळी हवा ही इथली
श्वास ताजे हे होऊन जाती
ताज्यातवाण्या ताजगीतली
गंधित हवा ही लुभवून जाती

हिरवीहिरवी दाट झाडी ही
मनास फुलवीत देते नवता
असेच येथे रहावे नेहमी
मनास वातावरण भावता

हे देखणे कल्पवृक्ष की
स्वप्न तरारून आले माझे
उंचावरूल्या फळात बसुनी
गोड अमृते जीवन साजे

असे सरोवर नितळ शांत ते
आकाशाच्या हृदयाचे
विशाल ब्रह्मांडाला दाखवीत
सुंदर प्रतिबिंबची त्याचे

घेत नभाची अशी माधवी
हरिताईची हिरवाई
उत्साहाचा रंग बनतसे
काय त्याची ती नवलाई

काठावरती जलात माझे
पाय सोडुनी बसते मी
उगाच काही आठवत राही
लाडिक गाली हसते मी

एक होडकी संथ जलावर
नाव्हाडी वल्हवतो ना
किती आठवांची मनी माझ्या
कालवाकालव घडवितो ना

एक शिकारा काश्मिरातला
आणतो ते क्षण भेटीला
केरळ मध्ये असुनी मजला
स्वर्ग दावतो पृथ्वीतला

जावे नावेमधुनी थोडे
रम्य फिराया जलविहारा
जलास स्पर्शत मन हे वेडे
मलाच देईल असा पुकारा

किती रम्य हे क्षण भरावे
निसर्ग घ्यावा साठवून
जमेल तेंव्हा मारत जावा
फेरफटका मग आठवून

मनास येथे पाठवते मी
वाटे उदासी मज जेंव्हा
पुन्हा सरोवर, पुन्हा ती झाडी
होडी फिरवते मज तेंव्हा

स्पर्श जलाचा होतो आणिक
स्वप्नंही शीतल वाहतसे
उघड्या डोळी अथवा मिटुनी
मी रम्य देखावा पाहतसे

दि.३०/०५/२०२०
सकाळी ९.५७ वा.

वा ! किती छान.

मला तर शांत सरोवरा काठी पाण्यात पाय टाकून तासंतास काही न करता बसून रहायला आवडतं. एक धीरगंभीर पण प्रसन्न मानसिकता तयार होते.

(५०)
पिवळी हासरी फुले

पिवळी हासरी फुले ही
कशी स्नान शुद्ध झाली
ओल्या अंगाने सूर्याला
अर्घ्य देण्यास जमली

जलथेंबांचे कलश
हात पाकळ्या सुरेख
हळदीचे पाणी केले
सूर्य पूजण्या हरेक

वस्त्र पितांबर धारी
फुले छात्र झाली सारी
गुरुकुल कुंडीमध्ये
शाळा भरली ही न्यारी

रोज पहाटे उठून
स्नान सगळे आटोपून
पूर्व दिशी उन्मुख
देती अर्घ्य त्या जपून

घेत सोनसळी रंग
चमके यतींचेही अंग
तेज रोज मिळविता
पाहणारे होती दंग

आहे जेवढे जीवन
नियमन संयमन
देणे साऱ्यांना आनंद
सारे करू समर्पण

संगच्छध्वम् संवदध्वम्
उपदेश जणू हे पाळती
कधी न वाद ते घालती
आणिक सोबती राहून फुलती

रोज मला हे व्रतस्थ सारे
आश्रमातले स्नातक वाटती
वेदाध्ययना आलेले ते
प्रसन्नतेने भेटत जाती

दि.३०/०५/२०२०
रात्री ११.११ वा.

सुप्रभात.

तुमच्या दृष्टीला कधी काय जाणवेल सांगता यायचे नाही. ही कोवळी, पिवळी हसरी फुले पाहून तुम्हाला सुस्नात होऊन पितांबर धारी स्वच्छ मनाने गुरुकुलात विद्या संपादनासाठी आलेले विद्यार्थीच वाटले. वेदाध्ययनासाठी आश्रमात आलेले व्रतस्थ स्नातकच जणू.

जलथेंबांचे कलश
हात पाकळ्या सुरेख

किती सुंदर कल्पना. त्या नाजूक हळदी रंगांच्या पाकळ्यांना ही आज त्यांच्यातील सौंदर्य कोणीतरी उजागर केल्याचा मनापासून आनंद झाला असेल. चित्र पाहून त्यातल्या बारकाव्यांसह सौंदर्याचा आस्वाद कसा घ्यावा हे तुमच्याकडून शिकावं. ही भ्रमरवृत्ती, चोखंदळपणा, गुणवैशिष्ट्ये जाणण्याची कला एक वरच आहे. या सर्वांसाठी कुठल्याच बाह्य अवडंबराची गरज नाही. ते आतूनच येतं, आनंद लुटतच येतं.

(५१)
वाट वनातली गुंग

वाट वनातली गुंग
तिच्या नादात ती दंग
तिचा मातकट रंग
तिला हिरवाईचा संग

तिचे डोहाळे हिरवे
ताजी फुलं फळं मागे
अंगावर झेलते ती
ऋतू झाडांसवे सारे

तिचे सोबती रानात
तिचे चालणे वनात
रूपदेखणी ही नार
नागमोडी यौवनात

तिचे मुरडणे छान
नाही कसलाच मान
गंध हुंगते मनात
देते सुरभीचे दान

वाट मातुळ मातुळ
पावसात भिजणारी
चिक चिक चिखलात
ठसे खोल सोडणारी

वाट शरदाची हीच
चांदण्यात चमकते
चंद्र भुलतो इथंच
रोहिणीही त्याच्या मागे

थंडीतून कुडकूडे
अंग चोरून चालते
कित्तीवेळ उन्हामध्ये
स्वतःला अंथरते

शिशिरात पानं सारी
अरण्याची अंगावर
वाटा हुळहुळणाऱ्या
सळसळ वारा जोर

वसंतात फुलताना
रान फुलं वाहतात
डोळे फुलांच्या जगात
नवी स्वप्नं पाहतात

रान माझ्याचं वाटेनं
कधी फिरूनही येतं
देह इथंच ठेऊन
मन वाट होत जातं

तेंव्हा वाटतं मनाला
वाट किती मोठी झाली
अख्ख्या अरण्याला तिनं
छान भ्रमंतीच दिली

दि.०५/०६/२०२०
दुपारी ४.१४ वा.
जागतिक पर्यावरण दिन

रान माझ्याच वाटेनं
कधी फिरुनही येतं
देह इथेच ठेऊन
मन वाट होत जातं

वा! अगदी मनातलं उतरवलंत.

हिरव्या रानातून हळुवार, गोंजारत, गप्पा करत, मधुनच कुजबुज, खुसूखुसू हसत पुढे पुढे सरकणारी मुग्ध पायवाट. जीव ओढून, हात हाती धरून उड्या मारत, उत्साहात रम्य स्थळी घेऊन जाणारी, स्वप्नातल्या दुनियेत फिरवून आणणारी...

(५२)
रांगेत झाडं

अशी रांगेत उभी ही झाडं
स्वागतास माझ्या
वाट पाहते ही वाट
आता येईल ना राजा

वर आकाश निरभ्र
धरणीचे मोठे छत्र
रस्त्यालगत हिरवळ
सभोवती ताजी क्षेत्रं

शेतं डौलानं डोलती
हिरव्या रोपांची दिवाळी
दाणे भरलेले सारे
कणसांची अन्नावळी

सरळ सोटं वाढलेली
गगनाला चुंबीनारी
हाती आरतीचं ताट
मला जणू ओवळणारी

कधी नार देखण्या या
सजून उभ्या झाल्या वाटे
रूप तोरा मिरवीत
राजपथ इथं भेटे

मी चालतो जरी पायी
वाटे आरूढ रथात
जयजयकार होतो माझा
निसर्गाच्या या रुपात

स्वच्छ सुंदर स्वागत
आनंदाला नाही तोटा
निसर्गाच्या प्रेमामध्ये
भिजण्याचा लाभ मोठा

दि.०७/०६/२०२०
सकाळी ११.११वा,

कुठल्याही चित्राला तुम्ही सुंदर साज चढवता आणि अशा रितीनी सादर करता की अरे खरंच आहे. पण आपल्याला कसं नाही सुचलं हे.

Here lies the difference in common man and a poet. You are born poet. Your visualisation capacity is tremendous.

(५३)
कसे निरखून पाहू

कसे निरखून पाहू
मीच माझ्या या रुपाला
इथं बसते जरी मी
वलय की तुझे त्याला

काही करावे म्हणते
शृंगार तुझ्यासाठी
साऱ्या शृंगारास असा
टाकशी तू पाठी

किती वेशभूषा करू
तुझा हात केशी फिरू
मग सुख ते कशाचे
त्यांना किती मी गोंजारू

चेहराही तुझ्याविना
अजूनही हा उदास
तू असता जवळी
अवतारातही उल्हास

काजळही एकटेच
ना बोलते डोळ्यांशी
डोळे पाहतात वाट
प्राण आणून तळाशी

ओठी ओष्ठराग साजे
परी हसू ना तिथे रे
अधरांची घालमेल
हृदयात उतरे रे

सारे दागिने आवडीचे
तुझ्या जरी मी घातले
माझ्या आवडीचे कोणी
अजून नाही आले

आरशात शून्य माझी
होते नजर फुकाची
तिज दिसते ना काही
आस मज सजनाची

बघ अधुरा अपुरा
माझा शृंगार हा सारा
तुझ्या येण्याने होईल
मधुर नि पुरा पुरा

दि.०१/०६/२०२०
दुपारी ४.४० वा.

चेहऱ्यावरचे भाव टिपणं आणि आंत डोकावून अगदी अलगद मांडणं तुम्ही हे करता. त्यात कल्पना विलास असला तरी तो मनाला पटणारा असतो.

(५४)
ये गं ये गं मंडुकी

ये गं ये गं मंडुकी
फुलाच्या छताखाली
टेक फुलावर इथं
सर पावसाची आली

डराऽऽव डराऽऽव करून
घसा कोरडा झाला ना
पहिल्या पावसाची मजा
दोघं जोडीनं घेऊ ना

बेडकाच्या जोडीचं
माणसं लगीन लावतात
म्हणे पाऊस त्यानं
पडतो पक्का सांगतात

आपण वरुणाला सांगू
तेंव्हा तोही राजी होतो
इथं भुईवर मग
कसा पावसाळा येतो

जोडी तुझी माझी छान
रंग हिरवा बेभान
छत्री फुलाची उघडू
राजा राणी गत मान

वेदामध्ये सुद्धा आहे
सूक्त मंडुक गायन
पावसाचं नि आपलं
नातं अस्सं पुरातन

छत्री रंगीत रंगीत
मऊ पाकळ्यांची आहे
राणी सोबतीनं भिजू
थोडं विसावून पाहे

प्रेम बेडकाचे खरे
नाही बेगडी थोडेही
जीव जीवाला देताना
प्रियकर हा निगोडी

दि.०७/०६/२०२०
दुपारी ०१.३२ वा.

प्रेम बेडकाचे खरे
नाही बेगडी थोडेही
जीव जीवाला देताना
प्रियकर हा निगोडी

यातला ‘निगोडी’ हा शब्द खूप वर्षांनी कानावर पडला. किती चपखल बसलाय इथे. छान पावसांत भिजत मंडुकीला ही जवळ कुशीत घेऊन पहिल्या पावसाची मजा जोडीनं घेऊ म्हणतोय. पहिला पाऊस, तो मातीचा सुगंध, पावसाची सर, चिंब भिजणं, मन मोकळं करून आनंद लुटणं. मी तर प्रत्येक पहिल्या पावसांत मनसोक्त चिंब भिजून घेतो. उन्हानी तापलेल्या शरीराला त्या पहिल्या पावसानी जो थंडावा मिळतो तो अनुभव मनाला ही ताजातवाना करतो.

कवितेतला मंडूक जसा धीट आणि निगोडा आहे तसाच त्या पहिल्या पावसांत निलाजरे होऊन आनंद लुटायचा आहे. ब्युटीफूल पीपल नावाचा एक जूना इंग्रजी मुव्ही आहे. त्यात शेवटची दहा मिनीटे केवळ पहिला पाऊस पडल्यानंतर संपूर्ण सृष्टी, प्राणीमात्र, पशू पक्षी, कीटक, वृक्ष जो मनापासून आनंद व्यक्त करतात नं ते पहाण्यात डोळ्यांचं पारणं फिटतं. केवळ अलौकिक जीवनाचा मूळ स्त्रोत जाणून घ्यायसाठी तरी तो पहावा. या फोटोमुळे आणि तुमच्या कवितेनी त्याची आठवण करून दिली.

(५५)
हे प्राणनाथ शंकरा

हे प्राणनाथ शंकरा,
का पिले हलाहला
कंठात तुमच्या वेदना
जीव माझा हा तळमळला

मी हात फिरविते
गळ्यावरून तुमच्या
सवयच तुमची सदाची
कृती या जगकल्याणाच्या

सदाशिव तुम्ही होता
नेहमी कल्याणकारी असता
शं कर म्हणती तुम्हाला
कल्याणाचे दैवत ठरता

जगताची त्रैलोक्याची
अशी काळजी वाहता
परी पार्वतीमनाची
व्यथा कशी न जाणता

असले हलाहल निघते
जेंव्हा समुद्रमंथनातून
तुम्हीच का ते प्यावे
नाथा, मी कष्टते हो आतून

किती विषारी विष असे हे
कंठ पहा काळवंडला
प्रियतम शिवशंभो अहो
जीवघेणा खेळ का मांडला

माहीत मजला शक्ती तुम्ही
देवाधिदेव शिव शंकर
तरी मी आहे अर्धांगिनी अहो
विष वेदना जाण्या फुंकर

बरे वाटते आहे का हो
थोडे तरी तुम्हाला
कशास असले संकट घ्यावे
मोलून स्वये प्राणाला

अगे पार्वती, प्रिय मम राणी
नसू दे चिंता मनाला
हलाहलाला कंठी दाबले
संकट नाही कुणाला

आजपासुनी नीलकंठ मज
नाम अधिकचे मिळाले
थेंब जरी कुठे पडला भूवरी
असते सारे जळाले

म्हणून प्राशन केले हलाहल
मंथन सुरळीत होवो
अमृत मिळू दे देवांना या
रत्ने इतरही पावो

प्रिये काळजी नको करू तू
शिव तुझाच हा आहे गं
तरी मी आहे जगकल्याणा
तू जगन्माता पाहे गं

हलाहल मी पचवीन सारे
तू असता मजजवळी
तूच शक्ती अन भक्ती शिवाची
तुजविण शिव अर्धाळी

दि.१२/०६/२०२०
सकाळी ७.५१ वा.

अप्रतिम भावसंवाद! तुम्ही त्या त्या भूमिकेत शिरता, आतलं मनोगत वाचता अन् एकटाकी सहज कागदावर उतरवता.

बरेच वाटते आहे का हो
थोडे तरी तुम्हाला
कशास असले संकट घ्यावे
मोलून स्वये प्राणाला

एक स्त्री, एका पत्नीच्या भूमिकेतून कशाप्रकारे विचार करते हे तुम्ही यातून दाखवता. त्याचबरोबर...

हलाहल मी पचवीन सारे
तू असता मजजवळी
तूच शक्ती अन् भारती शिवाची
तुजवीण शिव अर्धाळी

यातून पुरुष जोपर्यंत त्याला स्त्रीशक्तीची साथ आहे तोपर्यंत कुठले ही संकट पचवू शकतो हे ही दाखवता. त्यांच्या अंतर्मनात डोकावता आणि स्त्री-पुरुष एकमेकांस पूरक आहेत हे समजाऊन देता. कसं काय सुचतं तुम्हाला काय माहीत.

खरोखर वरदहस्त आहे सरस्वतीचा.

(५६)
रूप तेजल सेजल

रूप तेजल सेजल
सजीव आजीव
पाहून घ्यावे गौरीचे
मनोरम महालक्ष्मीचे

आई गणेशाची
शक्ती हीच शिवाची
भक्ती विष्णूची मूर्त
मोहिनी रूपाची

तिचा सोज्वळ शृंगार
तेज अपरंपार
नाकात नथ शोभते
गौराई घरी विराजते

ती साडी तो पदर
गळ्यातले हार
अंबाड्यात वेणी माळली
तीच रूपावर बघ भाळली

ते कुंकुम तिचे
सूर्यचंद्राचे
कानी लोलके
चमकायचे

नजर खाली
बघते आई
जणू स्वर्गातून
पृथवीवरी

वात्सल्य रूप
ममता माया
जिव्हाळा तुझे
हेच स्वरूप

माधुर्य मूर्तीत
मी मूर्त होते
रचना तुझी
उत्स्फूर्त होते

मी गढून जाते
तुझ्या सेवेत
आई घे मला
प्रेमे कवेत

दि.१२/०६/२०२०
सायं. ०७.०० वा.

नजर खाली
बघते आई
जणू स्वर्गातून
पृथवीवरी

खरंच आज पृथ्वी वरच्या जीवांना आईच्या या प्रेमळ, वत्सल नजरेची गरज प्रकर्षानी भासत आहे.

वात्सल्य रूप
ममता माया
जिव्हाळा तुझे
हेच स्वरूप

निर्मळ प्रेम, जिव्हाळा हे खरे स्वरुप दृष्टीत सामावलेले जाणवते.

माधुर्य मूर्तीत
मी मूर्त होते
रचना तुझी
उत्स्फूर्त होते

मी मूर्त होते, खरंच दिग्मूढ होतो. आपण या प्रसन्न मुखाकडे पाहून काही चित्रं स्वभावत:च खूप आनंद देतात. मनांत सोज्वळ भाव उत्पन्न करतात.

(५७)
येऊ नको पाणवठ्यावर

अगं अशी येऊ नको तू
पाणवठ्यावर
चलबिचल होते
बघ लाटांवर

किती शांत ते
वाहत होते
तुला पाहता
बेचैनी येते

उगाच लाटा
खालून वरती
कासावीस होत
उसळून येती

ते मोकळे केश
एका बाजूला
बटाही उडती
आजूबाजूला

त्या खणखणत्या
तुझ्या बांगड्या
जलांतरी बघ
कळ आणती रांगड्या

ती चोळीची
नक्षी पानांची
गोरी पाठ ही
लाखमोलाची

घागर बुडवून
गाली हसतेस
बेचैनी इतरांची
पाहतेस

कुणी तळमळते
तुझ्याचसाठी
पाहून तुझिया
हसू ये ओठी

नको राणी तू
सोडू बघ असे
मदनबाण
जीवघेणे ऐसे

त्या घटात भर
मजला तू तर
आणि उचल मज
सहजी कटेवर

उसळून तुजला
नक्की भिजवीन
प्रेमजले अंकुर हा
रुजवीण

तू भिजलेली
मीही ओला
प्रीत ऋतू
वर्षा हा आला

दि.१६/०६/२०२०
रात्री १०.०० वा.

उसळून तुजला
नक्की भिजवीन
प्रेमजले अंकुर हा
रुजवीण
तू भिजलेली
मीही ओला
प्रीत ऋतू
वर्षा हा आला

कामज्वर वाढवणारा फोटो. ओलेती नसूनही ओले शब्द अन् उत्साहपूर्ण कृतिचे ही संयत वर्णन करणे कोणी तुमच्याकडून शिकावे. संयमीत तरी ही सूचक भाषा, शब्दसौंदर्याचे भरजरी वस्त्र विणले आहात.

वाह् सुंदर कविता.

(५८)
वयही भाळून गेले

मनाची वात अन् मनाचेच तेल
ज्वलन व्हावे बहूविध कल्पनांचे
अंतरीचा दिवा चेतावा विठ्ठला
देहाचा गाभारा उजळावा देवा
परिमळ लुटावा आत्मानंदाचा
चराचरी दंगा उन्मनी अवस्थेचा

बघ ना आपुल्या या प्रेमाला
वयही बापुडे भाळून गेले
कृष्ण वर्ण केसांनी सोडला
रजत अनुभव माळून गेले

मी अजून सुंदरी तुझ्या मनाची
तू मज मनीचा राजकुमार
विश्वासाचे नाते झळके
हास्य सांगते सुखद किनार

अजूनही मी चिरतरुणी अन
तू माझा लोभस साथी
कधी न दुखवले तू रे मजला
मीही जगते तुझ्याच साठी

डोळ्यामधली वाचून घेता
कथा आपुली प्रेमभरी
सोबत म्हणजे असते कशी अन
कळेल कशी ती निभवावी

वाऱ्यावरती उडती अलके
हास्य मुखावर असे विलसते
नजर आपुली एकसारखी
भविष्यास बघ कवेत घेते

प्रवास सुंदर जगणे मोहक
असेच राहू गोड मिठीतुन
तू माझे मन मी तुझे होईन
नको दुरावा कसला कोठून

काय असावे एकरूप ते
पाहून घ्यावे परस्परातून
देह दोन वेगळे जरी हे
मने वाहती संगम होऊन

दि .२५/०६/२०२०
रात्री ०९.५४ वा.

काय अचूक टिपले आहेत भाव. वा! वा!

प्रत्येक समजूतदार जोडप्याला आतून जे फिलींग येत असेल त्याचं हुबेहूब चित्रण केलंत. या वयात ही जीवन जगण्यातला आनंद कसा घ्यावा याची झलक डोळ्यातून दिसते ती तुम्ही बरोब्बर पकडलीत.

(५९)
जीव तळमळे माझा

जीव तळमळे माझा
विठाई दर्शनाला
तिचे रूप मोहवीते
वाचा लागे भजनाला

अशी वारी ही घडावी
वारी जन्माची चुकावी
पंढरीच्या देवतेला
भक्तिरसात नहावी

आले संकट संकट
वाट झाली की बिकट
चालताना विठू विठू
नाम ओठी हो प्रकट

एक अशी दिंडी माझी
त्यात पादुका तुझ्याच
ध्वजा वैष्णवी हातात
अभंगाची साथ त्यात

देह गाभारा करावा
त्यात विठू विराजवा
त्याच्या चंदनी टिळ्याने
परिमळ आत यावा

दि.०१/०७/२०२०
सकाळी ०८.३७ वा.

देह गाभारा करावा
त्यात विठू विराजवा
त्याच्या चंदनी टिळ्याने
परिमळ आत यावा

अतिशय भावग्राही ओळी. किती सुंदर शब्दांची गुंफण करता तुम्ही. थेट मनाला भिडणारे, दृष्टी अंतरंगात नेणारे.

(६०)
पारिजातक फुलांनी

पारिजातक फुलांनी
भरलेली परडी ही
कुडी शरीराची व्हावी
आत प्राजक्ती क्षणांची

जीवनाच्या अंगणात
बहरावा दिव्य वृक्ष
ज्यास स्पर्श देवतेचा
रुक्मिणीचा हाच कृष्ण

पानं सावळी सावळी
स्वर्ग आस त्यास आहे
घाली मोहिनी मनास
ऐसा सुवास की वाहे

फुलं नाजूक नाजूक
क्षण क्षण जगण्याचे
घ्यावे हासून फुलून
मग क्षण सुकण्याचे

सुकतात जरी क्षण
आत आठवण ताजी
माय पारिजातक की
गंधाळत राहणारी

दि.१०/०८/२०२०
सकाळी ०८.२३ वा.

सुकतात जरी क्षण
आत आठवण ताजी

काय सुंदर कल्पना. फुलांच्या कविता करताना त्यातला ताजेपणा आणि सुगंध आठवणींच्या ठेव्याला जोडण्याची अशी कुशलता केवळ तरल मनोवृत्तीच्या व्यक्तीलाच जमू शकते. दैनंदिन जीवनातल्या अडीअडचणी, समस्या असोत, मजेचे असोत की सुरेल गाणे ऐकताना चे असोत हे सर्व क्षण समरसून जगताना त्यातले मर्म घ्यावे हासून फुलून.

किती सहज सांगता तुम्ही वा !

शरीराची कुडी कृष्णसावळ्या देवतेच्या दिव्य स्पर्शानी बहरुन जावी, मोहरुन जावी अन् स्वर्गीय गंधानुभावाची आस लागल्या जीवाला त्या दिव्यत्वाची मोहिनी पडावी...

पारिजातकाच्या फुलांसारख्या नाजूक हळुवार भावना उतरवल्या आहेत कवितेत.

खूप छान.

(६१)
कृतार्थ कविता

कृतार्थ कविता, कृतार्थ मीही
कृतार्थ काव्यप्रपंच
रसिक लाभता दैव उजळते
आत्मभाव मधुसंच

जे मनात मज उमलून येते
शब्द चित्र प्रकटते
रसिक श्रेष्ठ हा भाव मनीचा
अंतरी ते उमटते

असे वाटते कसे हे कळते
इथले त्या हृदयाला
शब्द सांगती गाणे माझे
समजून त्यास गाण्याला

जर का असे हे कवित्व माझे
वाग्देवी वरदान
रसिक लाभणे पुण्य केवढे
सजतो अर्थ महान

जीव कविता शिव हा रसिका
देह कवी नामे
भाग्य उजळू दे रस तो गळू दे
काव्यसुधा वाहणे

दि.१०/०८/२०२०
दुपारी ०३.३९ वा.

नि:शब्द !

तुमच्या उत्तम लिखाणाचे कौतुक व्हायलाच हवे.

तुमच्या कवितांमधून काही नवीन, भरजरी, अर्थपूर्ण शब्दांच्या लडी उलगडतात तेव्हा मोगऱ्याच्या भरगच्च गजऱ्याचा सुगंध दरवळावा असा छान अनुभव येतो.

संक्रांतीच्या वाणासारखा दोन्ही करांनी आनंद लुटता तुम्ही. ही ओंजळ अशीच भरून राहू देत. कायम...

(६२)
ऐसी सजा ही झाली

निरखून पाहणे तुज
ऐसी सजा ही झाली
डोळ्यात चित्र होऊन
तू राहण्यास आली

दिसते मला न काही
तू आणि तूच केवळ
मिटताही लोचने तू
स्वप्नीही रूप सोज्वळ

तो गोडवा सुखावे
रूपास गंध येतो
सुचते तुझ्याविना ना
मम श्वासही धुंद होतो

डोळ्यात पाहशील का
माझ्या स्वतःस सखये
क्षणभर नजर टाकून
दे सागरा उधाणे

राहीन याच नेत्री
जगणे गहाण टाकून
तू पाहुणी तरी हो
ये एकदाच फिरकून

दि.०२/०९/२०२०
सायं. ०५.५५ वा.

निरखून पाहणे तुज
ऐसी सजा ही झाली

खरंच आहे. इतकी सुंदर तरुणी निरखायची आणि संयम ही पाळायचा. ही सजाच म्हणायची. मराठी शायरी रचणारे भाऊसाहेब पाटणकर म्हणतात त्याप्रमाणे या संयमाने आम्हा मारले

तो गोडवा सुखावे
रुपास गंध येतो

चेहऱ्यावरचा गोडवा भुरळ घालतो. नजर थिजते तिथे. रूपास गंध येतो, खरंच येतो अन् मग मन कमलपुष्पी गुंगल्या भ्रमरा सारखे धुंद होते. मनाच्या खोल तळाशी बसलेल्या भावनांना तुमची कविता मोकळा श्वास घेण्यासाठी अलवारपणे वर आणते. एक सुखद अनुभव देते.

दे सागरा उधाणे
जगणे गहाण टाकून

हे असे शब्दांमधे बांधून मनाला मुक्त करणे, उल्हसित करणे कसे जमते? तुम्हाला यासाठी दाद द्यायला हवी.

(६३)
येतेस सांग केंव्हा

येतेस सांग केंव्हा
भेटावयास मजला
मी थांबविले तर हा
गगनी शशीही थिजला

एवढेच मी वदलो
जणू रोहिणीच ती दिसते
माझी प्रिया बहुतसी
तेजचांदणीपरी हसते

पटकन बघून मजला
म्हणे बोलवून घे तिजला
पाहीन ती सखी तव
प्रियरोहिणीही संगतीला

अंतराळी आमुची ही
जोडी खुलून येते
पाहू दे आज मजला
वसुंधरा का भुलते

भेटून जा प्रिये तू
मनी चांदवा खोळंबे
आकाशी एक वेडा
एक चंद्र येथे विलंबे

दि.१९/०९/२०२०
रात्री १०.३८ वाजता

गगनी शशी ही थिजला

वा ! काय सुरेख कल्पनाविलास. चंद्राला प्रतिबिंब दिसल्यावर क्षणभर भ्रम झाला असावा बहूधा. थबकलाच बिचारा.

(६४)
घेशील हात हाती

घेशील हात हाती
सोडू नको कधीही
नव्हते कुणीच माझे
आपुले असे आधीही

घडीभर नसावा संग
हा डाव ना ठरावा
कलश मनीचा माझ्या
तू अमृताने भरावा

मी चिंब चिंब व्हावे
तुझिया सरीतुनी ह्या
वाहू दे प्रेमसरिता
जाय सागरा भेटाया

तू म्हणजे मीच व्हावी
माझ्यात तू वसावा
एकजीव एक नाव
सहवासी रे विसावा

समजू नकोस कर हा
मज भावना फुलोरा
स्पर्शात जाणवू दे
सुरभीत मारवा हा

हा हात देत हाती
सारे समर्पिले मी
जाणून घे मनाला
मागेन एवढे की
मागेन एवढे की

दि.२३/०९/२०२०
दुपारी ०३.२१ वा.

स्पर्शात जाणवू देत
सुरभीत मारवा हा

वा!! हाताच्या स्पर्शातून, त्यातल्या सहज स्पंदनातून भाव थेट ह्रदयापर्यंत पोहोचावेत आणि शरीर मोहरुन जावं. पाचू , मारवा आणि अनंताची फुलं केसात माळल्यावर त्याचा तो एक मिश्र मंद सुगंध दरवळावा तसा दोन मनांच्या भावनांचा ओलावा या कवितेतून व्यक्त केला आहे तुम्ही.

(६५)
गंधझुला

दोन फुले नाजुक नाजुक
प्राजक्ताची हसली
प्रियेचे ताजे उत्फुल्लचि हे
नयन जणू मज दिसली

गोडगोजिरे आणि टपोरे
फुलले सुंदर रूप
तिचे डोळेही असेच ताजे
सदा पाणेरी त्यांचे स्वरूप

स्वर्गीय गंध
पसरून जातसे
आसमंती हा सारा
नयनांचा गंधची न्यारा

हे नाजूक फूल
असे अळुमाळू
डोळ्यात तिच्या ती
पहाट सकाळू

थोड्या वेळासाठी उमलून
जगून घेतील ऐसे जीवन
माझे डोळ्यांच्या प्राजक्ती
उमलून येईन नित्य नवेपण

जपीन तुम्हा सुंदर फुला
स्वप्नं दाखवा तलम मला
दृश्य प्रियेच्या नजरेचे
हरखून त्यांतच गंधझुला

दि.०३/०६/२०२०
दुपारी ४.३५ वा.

'गंधझुला' एकदम आवडला शब्दप्रयोग.

लेखिकेचा परिचय

- **डॉ. मंजूषा पंढरीनाथ कुलकर्णी,**

  पीएच. डी. (संस्कृत), नेट (संस्कृत), सेट (शिक्षणशास्त्र), एम.ए. (संस्कृत), एम.एड., राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ (महाराष्ट्र शासन, भारत) (सहाय्यक प्राध्यापक - संस्कृत)

  २३१ समर्थ अलंकार, सदनिका क्र. २, कवितांच्या बागेसमोर, विठ्ठल रुक्मिणी मंदिराजवळ, ज्योतीनगर, छ. संभाजीनगर - ४०० ००५

  ई-मेल : dr.manjushak@gmail.com

  मोबाइल : + ९१ ९८२२८ ३९४९१ । व्हाट्सएप; +९१ ९०८२१ ६१५२४

सध्या :

- **प्रशासकीय अधिकारी, मुख्यमंत्री कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई (महाराष्ट्र)** येथे राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ म्हणून कार्यरत.
- महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामध्ये राज्यात सर्वप्रथम स्थान अधिगत आणि राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ शासनसेवेमध्ये २२ वर्षांपासून कार्यरत.
- **संस्कृत सल्लागार मंडळाची सदस्य, साहित्य अकादमी, नवी दिल्ली. (https://sahitya-akademi.gov.in)**
- व्यापकदृष्ट्या मान्यताप्राप्त संस्कृत भाषातज्ज्ञ, **साहित्य अकादमी अनुवाद पुरस्कार २०२० प्राप्त,** उच्च शिक्षणातील शैक्षणिक विचारवंत, उच्च प्रशंसित कवयित्री, लेखिका, संशोधक आणि वक्ता.
- तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी लिखित "वैदिक साहित्याचा इतिहास" (२६० पृष्ठे) या **मराठी पुस्तकाचा (साहित्य अकादमी पुरस्कृत) संस्कृतमध्ये अनुवाद करण्याचा विशेष प्रतिष्ठेचा प्रकल्प** साहित्य अकादमीने प्रदान केला होता, जो पूर्णत्वाला जाऊन साहित्य अकादमीद्वारे अनुवाद प्रकाशित.
- आचार्य बाळाराव **सावरकर लिखित स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांच्या चरित्राच्या (अंदाजे २००० पृष्ठांच्या) ४ खंडांचा अत्यंत सन्मानाचा संस्कृत अनुवाद प्रकल्प** स्वातंत्र्यवीर सावरकर राष्ट्रीय स्मारक, मुंबई यांनी स्वाधीन केला आहे. त्यापैकी प्रथम खंडाचा अनुवाद पूर्ण झालेला असून प्रकाशनाच्या मार्गावर.

- गेल्या २५ वर्षांपासून, भाषा, साहित्य, संस्कृती, कला, नाटक, शिक्षण आणि भाषेशी संबंधित विधायक कार्याचा प्रसार करण्याच्या ध्येयाने प्रेरित अन् कार्यरत आहे.
- संस्कृतच्या प्राध्यापिका, वसंतराव नाईक शासकीय कला आणि सामाजिक शिक्षण संस्था, नागपूर.
- **महाराष्ट्र शासनाच्या पहिल्या पूर्णवेळ महिला भाषा संचालक आणि महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, महाराष्ट्र शासनमध्ये प्रशासकीय अधिकारी** ह्या पदांवर कार्यभार सांभाळला.
- पुणे विद्यापीठातून पदवी आणि पदव्युत्तर शिक्षण पूर्ण केले
- तसेच पुण्यातील एसएनडीटी विद्यापीठामधून देखील बी.एड. आणि एम.एड. पूर्ण केले.
- एकाच वेळी पुणे विद्यापीठ आणि टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठात अव्वल येण्याचा बहुमान मिळवला.
- MPSC वर्ग-एक परीक्षेमध्ये संस्कृत या विषयामध्ये सर्वप्रथम येण्याचा बहुमान
- विविध राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय परिषदा, चर्चासत्रे आणि परिसंवादांमध्ये अनेक शैक्षणिक शोधनिबंध सादर केले आणि अनेक प्रतिष्ठित पुरस्कार जिंकले.

लक्षणीय योगदान :

डॉ. मंजूषा या भाषा, कला, नाटक, संस्कृती, प्रशासन, साहित्य आणि शिक्षण या क्षेत्रांमध्ये अनेक बहुमुखी भूमिकांमध्ये योगदान देत आहेत. त्या संस्कृतमधील एक प्रसिद्ध प्राध्यापिका, एक प्रसिद्ध वक्ता, एक विचारशील प्रवचनकार, एक वाचक, एक उद्घोषक, एकल-कलाकार-नाट्यकलावंत/सादरकर्त्या, एक कवयित्री, एक संशोधक, एक लेखिका आणि अशा अनेक क्षेत्रांमध्ये नैपुण्य असलेल्या विदुषी आहेत.

गेल्या काही वर्षांमध्ये डॉ. मंजूषा यांनी भाषिक संशोधन, अनुवाद, भाषा आणि कोशविकास आणि भाषा धोरणाची निर्मिती अशा अनेक महत्त्वपूर्ण क्रियाकार्यांचे नेतृत्व केले आहे. शिक्षण, साहित्य, प्रशासन आणि संस्कृती या

क्षेत्रातील त्यांच्या अद्भुत योगदानाबद्दल त्यांना अनेक पुरस्कार आणि सन्मानचिन्हांनी सन्मानित करण्यात आले आहे.

डॉ. मंजूषा यांनी मराठी कवितेच्या क्षेत्रात जागतिक स्तरावर विश्वविक्रमधारक अशी एक अनोखी ओळख निर्माण केली आहे आणि चरित्र, कविता, ललित आणि तात्त्विक तसेच वैचारिक लेखन अशा सर्व संबंधित शैलींमध्ये त्या एक उत्कृष्ट आणि प्रथितयश लेखिका म्हणून चमकत आहेत.

प्रकाशमार्गा: हे पुस्तक डॉ. प्रकाश बाबा आमटे यांच्या चरित्राचा (मराठी भाषेतील) डॉ. मंजूषा यांनी केलेला संस्कृत अनुवाद आहे ज्याला २०२० वर्षातील साहित्य अकादमीच्या अनुवाद पुरस्काराने गौरविले गेले. डॉ. आमटे यांच्या या अद्भुत जीवनप्रवासाचा संस्कृतमध्ये अनुवाद करण्यात डॉ. मंजूषा यशस्वी ठरल्या आहेत.

‘‘**साहित्यिक व्रत**’’ म्हणून गेल्या ६ वर्षांपासून, डॉ. मंजूषा रोज काव्यरचना रचत आहेत आणि प्रसारित करत आहेत. त्यानिमित्ताने मराठी कवितेतील ‘हाय रेंज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड’ मध्ये जागतिक विक्रम केल्याबद्दल महाराष्ट्राचे माजी राज्यपाल श्री. भगतसिंग कोश्यारी जी यांच्या हस्ते डॉ. मंजूषा यांचा सत्कार झाला आहे.

प्रकाशित पुस्तके –

- डॉ. मंजूषा यांनी मराठी, संस्कृत आणि इतर भाषांमध्ये अनेक उत्तम पुस्तके लिहिली आहेत आणि त्यांचे पहिले पुस्तक ‘विवाह संस्कार’ २०१० या वर्षी प्रकाशित झाले. त्यानंतर डॉ. मंजूषा यांनी संस्कृतमधील इतर अनेक पुस्तके प्रकाशित केली आहेत ज्यामध्ये श्यामस्य माता, विवेकानंदस्य विचारसौंदर्यम्, वेदकालीन स्त्रीरत्नानि, स्मृतिवचनानि, स्मृतिप्रतिपादित न्याय:, विवेकरत्नानि, प्रकाशमार्गा : अशी अनेक पुस्तके संस्कृतमध्ये रचली व अनुवादित केलेली आहेत. तर ‘प्राचीन भारतीय समाज’, ‘सूर्य शक्ती और मानव’, ‘कौटिलीय अर्थशास्त्र’, ‘स्मृतीग्रंथ – भाग १ और २’ ही त्यांची हिंदी भाषेतील पाच पुस्तके प्रकाशित झाली आहेत.

  त्यांच्या मराठीतील पुस्तकांमध्ये अनमोल विचार ठेवा – नचिकेता (लेखांचा संग्रह), लावण्यखणी (मराठी लावणी गाण्यांचा संग्रह), कणखरबाणा राणी

अहिल्या (अहिल्याबाई होळकर यांचे चरित्र), मृद्‌गंध (ग्रामीण मराठी भाषेतील कवितांचा संग्रह), एक पाती गवताची (ललित लेखसंग्रह), प्रीतसुधा, आरसपाणी–जीवनगाणी (मानवी जीवनावरील कवितांचा संग्रह), गोड–गोड पापा (बालकवितांचा संग्रह), सर्ग–निसर्ग, संतोष, उत्कर्ष, पूर्वा, सृष्टीगंध (निसर्गावरील कविता), नाथा पंढरीनाथा, ईश भाग्येश (देवभक्तीपर), मंगेश, आंदण (प्रासंगिक), रूप–स्वरूप (राधाकृष्ण), अलवार, मधुश्री (ऋतू), सुधांशु (चंद्र), दिव्यांतरी (सूर्य), बकुळफुले, अळुमाळु, सुरभी (फुलांवरील कविता), खाणाखुणा (पशु), वैष्णवी (पक्षी), नादश्रुती, श्वेता (तिच्यावरील प्रीत कविता), स्वामिनी (स्त्रीजीवन – भाग १), मृणालिनी (स्त्रीजीवन – भाग २), प्रमिला (धरती–आकाश), लाघव वेळा (सकाळ–संध्याकाळ), मनमंदिरा, तेजशलाका, उदय, मंजुभारती (जीवनपर कविता), प्रियतमा शुभांगी, नेहा, सुधीर (त्याच्यावरील प्रीत कविता), मन्मनी, इंदुमती, मंजुश्री, मानसी (ललितलेख), बोल बरवे (रसिकप्रतिक्रिया – कवीश्वर) यांचा समावेश आहे.

याशिवाय विज्ञानातील संस्कृत, स्मृती धारा भाग–१ आणि भाग २, चतुरंग, शोधामृत, संस्कृत मराठी उखाणे, गौरवगाथा सूर्याची, जीवनचिंतन, भावमंजूषा, विचारकणिका, वेदकालीन स्त्रीरत्ने आणि अणुविज्ञानातील झंझावात – डॉ. अनिल काकोडकर, प्राचीन भारतीय समाज. ही पुस्तके देखील प्रकाशित आहेत. त्यांचे मराठीमध्ये ‘मंजु मंजिरी’ आणि ‘सर्ग निसर्ग’ नावाने ऑडिओ कवितासंग्रहही प्रकाशित झालेले आहेत.

प्रकाशनाच्या वाटेवरील पुस्तके –

(राधाकृष्ण) – श्रीरंग, कृष्णकांत, (निसर्गपर) – युगंधरा, (वेळा) – तेव्हा, (मिश्र कविता) – गंधराणी, कवडसा, मृण्मयी, अबोली, (ऋतू) – सहा सोहळे, नभ मोजताना, (पाऊस कविता) – श्रावणी, (गझल) – उल्का, (अन्य रसिक प्रतिक्रिया) –प्रतिसाद, रसिकवरा, हृदयतरंग, अनुबंध (वाट) – जरा रेंगाळले, (फुले) – कामिनी, (रंग) – रंगतनु, (रसिकप्रतिक्रिया – कवीश्वर) मनस्विनी, हृदयस्पर्शी, (सर्वोत्कृष्ट कविता) – माझी कविता.

मिळालेले पुरस्कार :

पुरस्काराचे नाव आणि वर्ष –

- कोकण मराठी साहित्य परिषदेचा अत्यंत मानाचा २०२२–२३ चा ललित गद्य विभागातील द्वितीय क्रमांकाचा सौ. लक्ष्मीबाई व राजाभाऊ गवांदे पुरस्कार 'एक पाती गवताची' या ललितलेखसंग्रहास प्राप्त झाला आहे.
- शिक्षाश्री सन्मान – २०२४
- स्व. वा.ना. उत्पात स्मृती पुरस्कार – २०२३
- परळी भूषण पुरस्कार २०२३
- मुंबई मराठी ग्रंथ संग्रहालय २०२३ पुरस्कार (गौरव गाथा सूर्याची साठी)
- संस्कृत भाषा सभा नाशिक, महाराष्ट्र तर्फे डॉ. व्ही. एम. गोगटे स्मृती पुरस्कार २०२३
- अखिल ब्राह्मण मध्यवर्ती संस्था, नाशिक २०२२ तर्फे सन्मान आणि सत्कार
- अखिल देशस्थ ऋग्वेदी ब्राह्मण मध्यवर्ती मंडळ, वडोदरा तर्फे ''साहित्य रत्न'' पुरस्कार २०२२
- सरस्वतीदेवी विद्या विकास ट्रस्ट पुरस्कार २०२२
- प्रेमचंद सन्मान २०२२
- अणुविज्ञानातील झंझावात : डॉ. अनिल काकोडकर – ३ राज्यस्तरीय पुरस्कार प्राप्त
- महात्मा फुले राज्यस्तरीय बाल–साहित्य पुरस्कार (महाराष्ट्र साहित्य प्रतिष्ठान) २०२१
- राज्यस्तरीय संत नामदेव चरित्र साहित्य पुरस्कार २०२०
- लेखक सुनील रंगराव देसाई राज्यस्तरीय बाल–साहित्य पुरस्कार २०१९
- संस्कृतसाठी साहित्य अकादमी अनुवाद पुरस्कार २०२०
- राष्ट्रपती पुरस्कार विजेते दिवंगत व्ही.डी. सर्जे गुरुजी प्रतिष्ठानचा जीवन गौरव पुरस्कार २०१८

- पत्रकार उत्कर्ष समिती (मुंबई)चा राज्यस्तरिय आदर्श शिक्षक पुरस्कार २०२७
- शेतकरी शिक्षण प्रसारक मंडळ आष्टी जि. बीड (महाराष्ट्र) चा राज्यस्तरीय आदर्श पुरस्कार
- द्वारका प्रतिष्ठानचा राज्यस्तरीय सर्वोत्कृष्ट प्रशासक पुरस्कार
- गोस्वामी संत तुलसीदासकृत रामचरित मानस पुरस्कार २०२६
- राज्यस्तरीय दैनिक भास्कर महिला पुरस्कार २०१२
- राज्यस्तरीय लोकमत सखी सम्राज्ञी पुरस्कार २०१२
- दिल्ली संस्कृत अकादमी, अखिल भारतीय-नवोदित - संस्कृत कवि प्रतियोगिता पुरस्कार २०१२
- लोकमत माझी आई पुरस्कार २०१२
- राज्यस्तरीय महिला गौरव पुरस्कार २०११
- संस्कृत नाट्य महोत्सव - संहितालेखन प्रथम पारितोषिक २०११
- संस्कृत नाट्य महोत्सव - नाट्य द्वितीय पारितोषिक २०११
- राज्यस्तरीय विद्यारत्न पुरस्कार २०११
- राज्यस्तरीय विद्यारत्न पुरस्कार २०१०
- S.N.D.T. महिला विद्यापीठ, सर्वतृतीया २००१
- मध्यप्रदेश संस्कृत अकादमी राष्ट्रीय निबंध रचना पुरस्कार १९९८
- महाराष्ट्र राज्यशासन संस्कृत प्राविण्य पुरस्कार १९९८

- **Digital Content :**

अ.क्र.	तपशील	लिंक
१	सखी सह्याद्री मुलाखत, दि. १०-१०-२०२४	https://www.facebook.com/share/v/FmEuAjAVeKGrunYB/?mibextid=WC7FNe
२	सोनाली नवांगुळ, डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांना साहित्य अकादमीचा अनुवादासाठी पुरस्कार	https://www.loksatta.com/pune-news/sonali-nawangul-dr-manjusha-ku-lakarni-sahitya-akademi-award-for-translation-akp-94- 2600116 ?utm_source =whatsapp_web & utm_medium =social& utm_campaign=socialshare buttons
३	"आपल्यालाच आपला प्रकाश होता आलं पाहिजे." साहित्य अकादमीचा पुरस्कार मिळाल्या नंतर मंजुश्री यांनी दिलेला हा संदेश आपल्या सर्वांसाठी साहित्य अकादमी पुरस्कार विजेत्या डॉ. मंजूषा कुलकर्णी MaxWoman वर.	https://youtu.be/Lqu-YF4G-rw
४	डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांना साहित्य अकादमी पुरस्कार	https://www.madhyamvruttseva.com/डॉ-मंजूषा-कुलकर्णी-यांचा/

५	महाराष्ट्राचे माननीय राज्यपाल यांचे ट्वीट	<https://twitter.com/mah a_governor/status/ @maha_governor 1439559856764030979 ?s=08 <https://twitter.com/mah a_governor/status/143955 9859536482304?s=08
६	संस्कृत भाषाव्रताचा सन्मान ‘प्रकाशवाटा’ या डॉ. प्रकाश आमटे यांच्या आत्मचरित्राचा संस्कृत अनुवाद डॉ. कुलकर्णी यांनी ‘प्रकाशमार्गा:’	https://www.loksatta.com //lokrang/sahitya- akademi-award-for- translation-autobiography- of-prakash- amte-poet-prof-dr- manjusha-kulkarni- prakashwata-zws- 70-2612674/lite/ ?utm_source=whatsapp_ web&utm_medium=social& utm_campaign=socials harebuttons
७	https://mr.wikipedi a.org	https://mr.wikipedia.org/ wiki/मंजूषा_कुलकर्णी
८	प्रा.डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांचा महाराष्ट्र राज्याच्या मा. राज्यपालांच्या हस्ते अभिनव साहित्यिक विक्रम केल्याबद्दल सत्कार	https://youtu.be/ 6x7BRzz_seo

९	प्रशासक आणि संस्कृत विद्वान - डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांच्याशी भेट (डीडी न्यूजद्वारे)	https://youtu.be/ 7a5dNUZKnRk
१०	@MahaGovtMic	https://twitter.com MahaGovtMic/status 1476551366352924 672?s=08
११	कवयित्री डॉ.मंजूषा कुलकर्णी यांचा जागतिक काव्य विक्रम केल्याबद्दल राज्यपालांच्या हस्ते सत्कार 'साहित्यिक व संतांनी देश एकसूत्रात बांधला' भगतसिंह कोश्यारी	https://twitter.com/ InfoVidarbha/status/ 1418559733921816 580?s=20
१२	साहित्याच्या पारावर डॉ. मंजूषा कुलकर्णी सखी सह्याद्री - डीडी सह्याद्री दूरदर्शन मुंबई	https://youtu.be/ VEJcY4GX7tg
१३	सखी सह्याद्री	<https://youtu.be/IT LxInwuJc ; https:/ youtu.be/7a5dNUZKnRk
१४	खास कार्यक्रम / नवदुर्गासह डॉ.मंजूषा कुलकर्णी / नवरात्री स्पेशल / सकाळ मीडिया	https://youtu.be/ m1Ot_LzxI4k

१५	मनीषा नवपुते यांची फेसबुक पोस्ट	https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=1266533350529198id=100015176343763&sfnsn=wiwspwa
१६	संजीव खानझोडे यांची फेसबुक पोस्ट	https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=4429100480484776 id=100001546044035 sfnsn=wiwspwa
१७	ऑडिओ अल्बम – ‘‘सर्ग_निसर्ग’’ ऑडिओ अल्बम – ‘‘मंजुमंजिरी’’	<https://vy6s8.app.goo.gl/NKnJ> https://vy6s8.app.goo.gl/A8Z5
१८	Special Screening of 100th Episode of Mann Ki Baat from Raj Bhavan	https://www.youtube.com/live/7-dyWQaLA?si=mid7qSf_HIM6WQ8q
१९	स्वामी विवेकानंद व्याख्यान : भाग – १	https://youtu.be/TrNMBV_ysf8?feature=shared
२०	स्वामी विवेकानंद व्याख्यान : भाग –२	https://youtu.be/NpvMk-Pu4dOs?si=typfHtOvNg-1hDXgT

सारांश :

- एकूण अनुभव (शैक्षणिक) : २२ वर्षे
- एकूण अनुभव (प्रशासकीय) : १३ + वर्षे
- व्याख्याने आणि भाषणे : १००० पेक्षा जास्त
- प्रवचने : ५०० हून अधिक
- शोधनिबंध प्रकाशित : १०० हून अधिक
- स्वलिखित पुस्तके (प्रकाशित) : ८०
- स्वलिखित पुस्तके (आगामी) : २३
- संशोधन प्रकाशने : १६
- परिषद / सेमिनार / कार्यशाळेत सहभाग (आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय आणि राज्यस्तरीय) : ४०
- परिषद / सेमिनार / कार्यशाळेत स्रोत-व्यक्ती / तज्ज्ञ म्हणून सहभाग : २०० हून अधिक
- पुरस्कार : २०० पेक्षा जास्त
- मिळालेल्या शिष्यवृत्ती : ९
- डॉ. मंजूषा यांच्या मार्गदर्शनात पीएच.डी. पदवी प्राप्त विद्यार्थी : ०५
- डॉ. मंजूषा यांच्या मार्गदर्शनात पीएच.डी. संशोधन कार्य सुरू असलेले विद्यार्थी : ०४

• • •